

D

Daisenberger, Joseph Alois, 1799 Oberau – 1883 Oberammergau, Németország - Katolikus plébános, a híres oberammergauer passiójáték létrehozója. 1817–1820 között teológiát tanult Landshutban, 1821-ben pappá szentelték, koadjutor lett Grassauban, Schlehdorfban és Farchantban. 1831–1845 között plébános volt Uffing am Staffelseeben. 1845-től plébános Oberammergauban, ahol a népművelést szorgalmazta és létrehozott egy helyi színházat. 1750-ben bevezette az Oberammergauer passiójátékot, amely az 1758-as változat nyelvi javított verziója volt, illetve a játékot is átdolgozták. **Irodalom:** Oberammergau, egyházközségi levéltár: egyéb mellett a passiójátékok kéziratái, prózai és verses változatok, prédikációvázlatok, népének-gyűjtemények és egy gyermekkatekizmus; *Das Passionsspiel in Oberammergau*. München 1851, 57–82; *Biographien des Pfarrers Ottmar Weis und des Lehrers Rochus Dedler*, in: i.m. 555–570; *Geschichte des Dorfes Oberammergau*, in: Oberbayerisches Archiv 20 (1858) 53–244 [új kiadás: Oberammergau 1988]; *Die Bayern im deutschen Bauernkriege*. Kempten 1900; *Offizieller Gesamt-Text des Oberammergauer Passions-Spiels*. Oberammergau–München 1900; *Text des Oberammergauer Passions-Spiels*. Hist.-krit. Ausgabe umfassend den Urtext von P. Othmar Weiß... München 1910.

Dalley, Stephanie M., 1943?- Anglia – Tanulmányait Cambridge-ben kezdte és BA 1965-ban. London Egyetemén PhD 1970-ben. Ásatásokban vett részt Jeruzsálemben 1964-ben: Can Hasan 1965.; Tell Al Rimah 1967. Szakterülete a héber Biblia, mezopotámia-tudomány, szemita nyelvek szövegek és feliratok, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *The Old Babylonian Tablets from Tell al Rimah* Oxford; Oxford UP 1979. *The Tablets from Fort Shalmaneser* Oxford; Oxford UP 1984. *Myths from Mesopotamia* 1989. *The legacy of Mesopotamia*, Oxford; Oxford UP 1998. *Myths from Mesopotamia*, Oxford UP 1997.

Dallos (Floigl) Sándor József, 1849 Röth – 1928 ?, Magyarország - Teológiai doktor, premontrai pap és hittanár. Középkorú Kőszegen és Szombathelyen, a hittudományi tanulmányokat Bécsben végezte, 1880-ban teológiai doktorátust szerzett. 1875-ben Szombathelyen hittanár, 1884–1885-ben Csornán rendfőnöki titkár volt. 1869-ben belépett a premontrai rendbe, 1874-ben pappá szentelték. 1907-től Csornán perjel. **Művei:** *Shakspeare lyrikuma és erkölcsbölcsezi álláspontja*. Szombathely 1883; *Az ó-héber lyrai és tanköltészet*. Uo. 1884; *A katolikus kultusz szelleme*. Uo. 1886; *Katolikus szertartástan*. Uo. 1887; *Az isteni kinyilatkoztatás (új-szövetségi része.)* Uo. 1889. Cikkek: *Adalékok az ó-héber ének- és zenéhez*. Vas megyei Rég. Egylet Évkönyve. 1880; *Babylon és Ninive egykor és most* uo. 1889; *Kalmárkodás és Költészet az ó-korban, A bolondok természetrajza, Esmény és való modern kiadásban*. Vasvármegye 1889.

Dalman, Gustaf 1855 Niesky – 1941 Herrnhut, Németország - Teológus és orientalista. Pedagógiai tanulmányait Niesky-ben végezte, 1874-től Gnadenfeldben teológiát tanult és tanár lett. 1881-ben Gnadenfeldben az ÓSz és a gyakorlati teológia tanára, 1887-től Lipcsében az „Institutum Judaicum” tanára, 1895-től professzor a lipcei egyetemen. 1899–1900-ban Palesztinába és Szíriába utazott. 1902-ben a Szentföldön létesített

evangélikus ókortudományi intézet első igazgatója Jeruzsálemben. 1917-ben az ÓSz és a Palesztina-tudományok professzora Greifswaldban, 1925-ben a „Gustaf-Dalman-Intézet a Palesztina Tudományért” igazgatója. **Művei:** *Der leidende u. sterbende Messias der Synagoge des 1. nachchristl. Jh.s.* Leipzig 1888; *Jes 53, das Prophetenwort v. Sühnleiden des Heilsmittlers.* Leipzig 1894 (²1914); *Gramm. des jüd.-palästinens. Aram.* Leipzig 1894 (²1905); *Aram. Dialektproben.* Leipzig 1896 (²1927); *Aram.-neuhebr. Wb. zu Targum, Talmud u. Midrasch.* Leipzig 1897–1901 (³1938); *Die Worte Jesu I.* Leipzig 1898 (²1930); II. Leipzig 1929; *Palästin. Diwan als Btr. z. Volkskunde Palästinas.* Leipzig 1901; *Petra u seine Felsheiligtümer.* Leipzig 1908; *Neue Petraforschung.* Leipzig 1912; *Das Grab Christi in Dtl.* Leipzig 1922; *Jesus-Jeschus. Die drei Sprachen Jesu. Jesus in der Synagoge, auf dem Berge, beim Passahmahl, am Kreuz.* Leipzig 1922; *Schrr. des Dt. Palästina-Instituts: Orte u. Wege Jesu* Leipzig 1919 (³1924); 100 *Fliegerbilder aus Palästina*, ausgew. u. erl. Gütersloch 1925; *Jerusalem u. sein Gelände.* Gütersloch 1930 (utánnnyomás: 1972); *Arbeit u. Sitte in Palästina.* I: *Jahreslauf u. Tageslauf.* Gütersloch 1928; II: *Der Ackerbau.* Uo. 1932; III: *Von der Ernte z. Mehl.* Uo. 1933; IV: *Brot, Öl u. Wein.* Uo. 1935; V: *Webstoff, Spinnen, Weben, Kleidung.* Uo. 1937; VI: *Zeltleben, Vieh- u. Milchwirtschaft, Jagd, Fischfang.* Uo. 1939; VII: *Das Haus, Hühnerzucht, Taubenzucht, Bienenzucht.* Uo. 1942 (utánnnyomás: 1964).; PJ, 1905–1926.

Dalmatinus György, Danicsics (Daničič) György, családi nevén: **Popowič**, 1825 Újvidék – 1882 Zágráb, Szerbia – Szlavón (szerémségi) származású evangélikus lelkész, a zágrábi délszláv akadémia titkára. Zágrábban és a pozsonyi evangélikus líceumban tanult. 1844-ben a bécsi egyetemen jogot hallgatott, az ott megismert Karadschitsch és Miklosich irányította figyelmét a szerb nyelvészetre. 1846-ban elhagyta az egyetemet és Karadschitschnek segített a szerb–német–latin szótár szerkesztésében és szerb népdalok és mesék kiadásában. 1856-ban a belgrádi nemzeti könyvtár igazgatója lett, 1859-ben az ottani líceumon a szláv irodalomtörténet tanára. 1865-ben szabadelvűsége miatt elmozdították tanszékéről, Zágrábban a délszláv akadémia titkára lett. 1847-ben a belgrádi szerb irodalmi társaság tagja, 1863-tól a szentpétervári akadémia levelező tagja. Luther német Bibliáját elsőként fordította vend nyelvre *S. Biblia, to gest, Svetu Pismu, Stariga, inu Noviga Sakona Slovanski Tolmacena* címmel. A *Glasznik* és több szerb tudományos folyóirat munkatársa volt. **Művei:** *Rat za srpski jezik i pravopis.* Buda 1847. (Küzdelem a szerb nyelvért és helyesírásért. A bécsi kormány politikai okokból betiltotta); *V. Laziku.* Bécs 1848. (*Lazič úrnak* – két polemikus mű); *Pripovietke iz staroja i novoga zavjeta.* Uo. 1850. (*Elbeszélések az Ó- s Új-Testamentomból*, három nyelvjáráásban.); *N. A. Muravijeva pisma o službi u pravoslavnoj crkvi.* Újvidék 1854.

Dalton, J. William S.J. Benalla 1916 - 2004 ?, Ausztrália - A jezsuita rendbe lépett 1934-ben Ausztráliában. Filozófiát és teológiát tanult a Canisius College-ban, Perth-ben (Australia) Pappá szentelték 1949-ben. Rómában tanult, 1949-52 között az Istitutum Biblicumon 1951-ben írta a tézisét. Biblikumot tanított 1954-61 között a Canisius College-ban, Pymble (Australia) számos más rendi megbízatása mellett. Rómában a Biblicumon készítette a doktorátusát 1962-63-ban M. Zerwick e S. Lyonnet vezetésével a Krisztus szentlélek proklamációjának témájából. (1Pét 3,18-4,6) és visszatért Ausztráliában, ahol a jezsuita kollégium igazgatója lett (Parkville), 1968-75 között. Újra Rómába hívták 1975-76-ban és ott is maradt 1981-ig, közben a római jezsuita közösséget

is vezette. 1981- től 1984-ig vezetője volt a Jeruzsálemi Biblikus Intézetnek. Egy szombat évet töltött az USA-ban 1985-ben, majd újra visszatért Ausztráliába és a Jezsuita kollégium igazgatójaként 1991-ben nyugdíjazták. Az Ausztráliai Bibliikum vezető képviselője lett, nagyban hozzájárult, hogy országában a bibliikus kutatások fellendültek. Különösen kiemelkedő az 1 Péter levélről írott kommentárja. Élénk, barátságos személyiség volt és az ökumenikus párbeszédbe kedves baráti hangot vitt. Jeruzsálemi aktivitása idején erősítette meg azt a nézetét, hogy nem lehet az újszövetséget csak a zsidó világ felől vizsgálni. Az utolsó 12 év sok szenvedést okozott neki a jezsuita renden belüli problémák felszínre kerülésével. **Művei:** *Galatians Without Tears* Liturgical Press, 1993.

Damasus, I. pápa 305 k. Róma – 384 Róma, Itália - Pápa volt 366–384 között. Római diakónusként hitvallások megfogalmazásával küzdött az arianizmus, a makedonianizmus és a priscillianizmus eretnekségei ellen. Megbízást adott Jeromosnak a Szentírás latin fordításának javítására és támogatta munkáját. Ez lett „Vulgata” néven a latin egyház hivatalos bibliafordítása. 40 himnusza maradt ránk. **Művei:** PL 13, 347–424, UBALDINUS, F. (szerk.) *Opera* (epigrammák, levelek, versek). Roma 1638; *Epistolae ... Carmina*, in: CAILLAU, A. B. (szerk.), *Patres apostolici* 41. Paris 1842, 477–514; *Opuscula*, in: PACIANI, D., ... *opera*, 1881, 89–310; *Damasi Epigrammata. Recensuit et adnotavit* MAXIMILIANUS IHM, Roma 1895; WEYMAN, C. (szerk.), *Vier Epigramme des hl. Papstes D. I.*, 1905; *Epigrammata Damasiana. Recensuit et adnotavit* ANTONIUS FERRUA (ebben 59 epigrammát eredetinek tart). C. del Vaticano 1942; SALVATORE, A., *L'epigramma Damasiiano »In laudem Davidis«*. Neapel 1960; MPL XIII, 347–.

Dammann, Ernst 1904 Pinneberg - 2003 Pinneberg, Németország - Teológiai professzor és vallástörténész. Teológiát és afrikanisztikát Altona-ban Hamburgban tanult 1924-től, diplomát szerzett 1929-ben, lelkésszé avatták 1930-ban. Ugyanebben az évben tudományos asszisztens lett a „Seminar für Afrikanische und Südsee-Sprachen“ gyarmati intézetben, melyet ma „Abteilung für Afrikanistik und Äthiopistik“ im „Asien-Afrika-Institut“-nak hívnak Hamburg egyetemén, ahol képzését Carl Meinhof vezette. 1931-ben Dammann belépett a NSDAP-ba. 1933-1936 között misszionárius Tanganyikában. 1933-ban a nemzeti csoport vezetője volt a NSDAP-ban. Hazatérve Hamburgba afrikai nyelvekből habilitált. 1943-tól 1946-ig hadifogoly „Sam Houston“- lágerében (USA). 1946 -1948 között teológiai iskolát vezetett a hadifoglyoknak Norton (England). 1949 – től a hamburgi egyetem magántanára lett. 1957-től az afrikanisztikai tanszék vezetője Humboldt-Universität Berlin-ben, de párhuzamosan ugyanezt oktatta Lipszében is. 1962 és 1972 között a vallástörténet nyilvános kinevezett tanára az Evangelisch-Theologischen Fakultät Marburg-i egyetemen és afrikai vallásokkal foglalkozik. 1972-ben nyugdíjazták Marburgban. 1977-től vendégtanárként oktatja a missziótudományt és a vallástudományt az evangélikus teológiai főiskolán Oberursel-ban. Számos alkalommal látogatott Dél-Afrikába és jól ismerte Ndonga, Kwangali és Herero nyelveket, vallástörténeti gyűjteményt is hozott létre. A Bibliát afrikai nyelvekre fordította. **Művei:** *Herero-Texte*, Berlin, 1983. *Grundriß der Religionsgeschichte*, Stuttgart, 1988; *Mission und Kirche in Afrika*, Bonn, 1988; *Eine Reise nach Bukoba*, München : Fink, 1996; *Wort und Religion*, Stuttgart, 1969. *Bantu-Philosophie*, Heidelberg, 1956; *Messianische Kirchen, Sekten und Bewegungen im heutigen Afrika*, Leiden: Brill, 1965; *Das Problem einer afrikanischen*

Theologie, Oberursel (Ts.), 1975; *Eine Suahelidichtung des Sheikhs Muhammed bin Abubekr bin Omar Kidjumwa Masihii über Jesus* München: Fink, 1980; *Die Übersetzung der Bibel in afrikanische Sprachen*, München: Fink, 1975; *Beiträge aus arabischen Quellen zur Kenntnis des negerischen Afrika*, Bordesholm: Nölke, 1929;

Daniélou, Jean. SJ, 1905 Neuilly-sur-Seine – 1974 Párizs, Franciaország. - Az ókeresztény egyházi irodalom szakértője. A Sorbonne-on kezdte tanulmányait, 1944-től az Institute Catholique-on tanított, 1945-ben lett bölcsészdoktor. 1941-től az *Études* c. folyóiratban jelentek meg cikkei. 1961-ben zsinati szakértő, 1969-ben bíboros, 1972-ben a Francia Tudományos Akadémia tagja. A háború után kibontakozó új nemzedék (H. de Lubac, H. Boullard, H. U. von Balthazar, K. Rahner, Y. Congar, M-D. Chenu) vezéralakja. A '30-as években indította el a patrisztikus megújulást, párbeszédet folytatott az egzisztencializmussal és a marxizmussal is. A kereszténység eredete és történelmi teológia területén alkotott maradandót. Sokat foglalkozott a liturgiával, a szimbólumok és a mítosz jelentésével, majd Qumránnal. **Művei:** *Introduction*, in: *Contemplation sur la vie de Moïse ou traité de la perfection en matière de vertu*, par Grégoire de Nysse. Paris 1942. I–XXXV; *Platonisme et théologie mystique. Essai sur la doctrine spirituelle de saint Grégoire de Nysse*. Paris 1944, ²1954; *Sacramentum futuri. Études sur les origines de la typologie biblique*. Paris 1950; *Bible et liturgie. La théologie biblique des sacrements et des fêtes d'après les Pères de l'Église*. Paris 1951; *L'Ascension d'Hénoch*, in: *Irénikon* 28. (1955) 257–267; *La Communauté de Qumrân et l'organisation de l'Église ancienne*, in: *RHPH* 35. (1955) 104–116; *Os Manuscritos do Mar Morto e as origines do Cristianismo*. Lissabon 1959; *Le Psaume 22 dans l'exégèse patristique*, in: *Richesses et déficiences des anciens Psautiers Latins*. Rom 1959. 189–211; *Le Symbole de la caverne chez Grégoire de Nysse*, in: *Mullus. Festschrift Theodor Klauser*. Münster 1964, 43–51; *The Theology of Jewish Christianity*. London 1964; *Grégoire de Nysse et la philosophie*, in: *Gregor von Nyssa und die Philosophie*. Leiden 1976; *Histoire des doctrines chrétiennes avant Nicée, 3: Les origines du christianisme latin*. Paris 1978; *Le judéo-christianisme. Les textes. Les doctrines et la vie spirituelle*. Paris 1982; *Le prêtre et l'Année Sainte (Cahiers »Lumen gentium« 83)*. Paris 1983; *L'église des premiers temps. Des origines à la fin du IIIe siècle*. Paris 1985.

Daniel-Rops, Henri 1901 Epinal. - 1965 Aix-les-Bains, Franciaország- családi neve Henri Petiot. Iskoláit Grenoble-ban és Lyonban végezte 1922-ben történelem földrajz szakos tanár Amiens-ben. 1930-ban földrajzot tanított Neuilly-sur-Seine-ben. 1945-től csak az irodalomnak él. 1948-ban az Ecclesia folyóirat alapítója. 1955-ben a Francia Akadémia tagja. 1965 meghalt. Számos szépirodalmi művet, elmélkedést és regényt írt. **Művei:** *A Szent Szűz evangéliumai* Bp, SZIT, 1943, *A Biblia népe* Bp SZIT 1943. *Jézus és kora* BP SZIT 1945.

Daniels, Dwight R., 1956 Los Angeles, USA, CA - Tanulmányait a California Egyetemen kezdte és BS 1978-ban, a Fuller Theol. Szemináriumban Teológiai Master fokozatot szerzett 1982-ben, a Hamburgi Egyetemenen doktorált teológiából 1987-ban. Tanított Hamburgban 1984-92 között. Szakterülete a héber Biblia **Művei:** *Hosea*

and Salvation History: The Early Traditions of Israel in the Prophecy of Hosea BZAW 191 de Gruyter 1990.

Danin, Avinoam, 1939 Haifa, Izrael. -Tanulmányait Jeruzsálemben a Héber Egyetemen kezdte és BS 1962-ben, PhD 1970-ben. A Héber egyetemen tanított 1967-69 között, Lector 1988-ban, Assoc. Prof. Optima 1979-88-ban. Izrael flórájával és fanunájával foglalkozik. **Művei:** *Analytical Flora of Eretz- Israel* Cana 1991. *Desert vegetation of israel and Siani* Cana 1983. *Pictorical Flora of Israel* Massada, 1983. *The Vegetatin of the Negev, North of Nahal Paran Sifriat* Palim 1977.

Danker, Frederick W., 1925? Frankenmouth, USA, MI - Tanulmányait a Concordia Seminary-ban kezdte és BD 1950-ben, a Chicago Egyetemen PhD 1963-ban. Tanított a Luther Ch.-on 1946-54 között majd a Concordia Szeminárium lelkésze 1954-től 1974-ig. Pofessor a Christ seminary-ban Seminex-ben 1983-88 között. 1988-tól nyugdíjas. Szakterülete: Archeológia és Újszövetség. **Művei:** *A Greek- English Lexikon for the New testament and other Early Christian Literature* Chicago 1979. *A Century of Greco-roman Philology* SBL 1988. *Second Corinthians* Augsburg, 1989.

Dante, Alighieri, családi neve: Cacciaguida. 1265 Firenze – 1321 Ravenna, Itália - A legjelentősebb olasz késő-középkori/reneszánsz költő. Gondos művészeti és tudományos nevelést kapott, feltehetően a minoriták és a domonkosok iskolájába járt. 1289-ben részt vett a ghibelineket megsemmisítő csatában. 1301-ben a békeküldöttség tagjaként Rómában járt, de mivel a tárgyalás Valois (Anjou) Károllyal a guelf párt tagjait juttatta hatalomra, ~t árulással vádolták. 1302-ben száműzték, javait elkobozták. Veronában, Bolognában, Padovában és Sarzanában élt, majd 1306 és 1309 között Párizsban. Ravennában írta *Divina Commedia* (Isteni színjáték) c. főművét. **Művei:** *Divina Commedia* (eredeti címe csak *La Comedia* volt, az „isteni” jelző csak 1555-ben jelent meg Lodovico Dolce kiadásában). Kézirata 1307–1321. Legrégebbi nyomtatott kiadása 1336. **Irodalom:** *The Divine Comedy. Text with translation in the metre of the original* by GEOFFREY LANGDALE BIRKERSTETH. Oxford 1965; *Vita nuova* (Szonett sorozat 1292–93-ból. Első kiadása: Firenze 1576; *Il convivio* (Vendégség) 1303 és 1308. között. Első kiadása: Firenze 1490; *De vulgari eloquentia libri duo* (Két könyv a népnyelv kifejező eredéjéről) 1303–1304. Első kiadása: (lat.) Paris 1577; *Le Rime* (lírai versek), korábban: *Il Canzoniere di D.* (gyűjtemény). Roma 1907; kritikai kiadás: CONTINI, G., ²1946. D. A. opera omnia 2 kötet. Leipzig 1921; BARBI, M. (szerk.), *Opere di D. Nuova edizione migliorata nel testo e largamente commentata.* Florenz 1934–; *Le Opere di D. A.*, 15 kötet. Milano 1965–.

Dart, John S., 1958 Colo, USA, BA. - Tanított Los Angeles Egyetemen 1967-93 között. Vallási irodalom: Vanderbilt Egyetemen Újszövetséggel és Apokrifokkal, valamint post-biblikus tanulmányokkal foglalkozik. **Művei:** *The Jesus of Heresy and History. The Discovery and Meaning of the Nag hammadi Gnostic Library* Haper and Row 1988. *Discovery and Significance of the Nag Hammadi Gnostic Library* Harper and Row 1976.

Dassmann, Ernst, 1931 Coesfeld, Németország - Az ókori egyháztörténet, patrológia és keresztény archeológia professzora a bonni egyetem katolikus hittudományi karán,

münsteri egyházmegyei pap és pápai prelátus. Münsterben tanult teológiát, 1965-ben teológiai doktorátust szerzett, 1969-ben habilitált, 1972-ben a késő ókor kutatására alapított bonni Franz Joseph Dölger Intézet igazgatójává nevezték ki. A berlini Német Archeológiai Intézet és a düsseldorfi székhelyű Észak-Rajna-Vesztfáliai Tudományos Akadémia tagja. Szakterülete az ókori egyháztörténelem, a patológia és a keresztény régészet. **Művei:** "*Die Frömmigkeit des Kirchenvaters Ambrosius von Mailand*" (1965); "*Sündenvergebung durch Taufe, Buße und Märtyrerfürbitte in den Zeugnissen frühchristlicher Frömmigkeit und Kunst*" (1973); "*Character indelebilis. Anmaßung oder Verlegenheit?*" (1973); "*Der Stachel im Fleisch. Paulus in der frühchristlichen Literatur bis Irenäus*" (1979); "*Paulus in frühchristlicher Frömmigkeit und Kunst*" (1982); "*Ämter und Dienste in den frühchristlichen Gemeinden*" (1994).

Dautzenberg, Gerhard H., 1934 Köln, Németország – Tanulmányait Würzburg Egyetemén kezdte, ahol teológiai doktorátust szerzett 1964-ben, habilitált 1972-ben. Tanított a Joannes Duns Scotus Akadémián Mönchengladbach-ban 1965-68 között, lector Giessen Egyetemén 1972-ben majd professzor Suttgartban, kiadja a *Biblische Aufsatzband*-ot 1988-ban. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** Pflēge ten Porneian (1Kor 6,18) Eine Fallstudie zur paulinischen Sexualethik in Ihrer Verhaeltnis zu Sexualethik des Frühjudentums in Neues Testament und Ethik in Festshift Rudsof Schnack Der zweite Korintherbrief als Briefsammlung zur Frage der Literarischen Einheitlichkeit und des theologischen Gefüges von 2 Kor 1-8 ANRW 25/4. 1987.

David, Augsurgi. 1200 Augsburg - 1272 Augsburg, Németország. - Ferences prédikátor és misztikus – Ő az első német ferences, aki éveket töltött Regensburgban, majd 1243-ban Augsburgban lett novíciusmester. Az első német vándorprédikátorok közül való, aki végigjárta egész Dél-Németországot Bertold nevű regensburgi barátjával és rendtársával együtt. Őt tartják az első német nyelvű misztikusnak. **Művei:** *Pia et devota opuscula*. Augsburg 1596; *De exterioris et interioris hominis compositione secundum triplicem statum incipientium, proficientium et perfectorum libri tres*. Quaracchi 1899; PREGER, J. W. (szerk.), *De inquisitione haereticorum*, 1256 után, in: AAM 14. 1878, 183–; német nyelvű traktátusok: *Die sieben Vorregeln der Tugend; Der Spiegel der Tugend* (mindkettő szerzetesek számára) stb., in: PFEIFFER, F. (szerk.), *Dt. Mystiker des 14. Jh.s I.*, 1845 (új kiadás: 1907), 309–405; *Spiritual Life and Progress*. By D. of A. Being a translation of his *De exterioris et interioris hominis compositione* by DEVAS, D. 2 kötet. London 1937.

Dávid Ferenc 1510 Kolozsvár – 1579 Déva. Magyarország/Erdély - Az erdélyi reformátusok és unitáriusok első püspöke. Iskoláit Kolozsváron és Gyulafehérváron végezte, 1547-ben a wittenbergi egyetem hallgatója volt. 1551-ben a besztercei gimnázium igazgatója, 1551 és 1554 között péterfalvi plébános, 1552-ben a Besztercevidéki papsággal együtt kitért a római egyházból. 1553-ban a Stancaróval szembeni nagy hitvitában tűnt fel először, a széki lutheránus zsinat képviselője volt. 1555-ben Szebenbe és Kolozsvárra egyszerre hívták meg papnak, Kolozsváron telepedett le. 1556-ban a lutheránus papság a templomokat elfoglalta és a nép a szerzeteseket kiűzte, őt a magyar lutheránusok püspökké választották. 1556-ban a lutheránus Debrecenből elűzött Kálmáncsehi Márton és Szegedi Lajos kálvinista prédikátorok Erdélyben a papságot

áttértették a kálvini egyházba. 1557-ben a kolozsvári zsinat Hebler és Dávid Ferenc superintendensek vezetése alatt ellenük döntött. 1557-ben Kolozsváron Dávid nyílt vitában ismét legyőzte Stancarót és összeállította a lutheránus hitelvek apologiáját. Ezalatt Kálmáncsehi a székelyek közt, majd halála után Mélius Péter a nemesség körében eredményesen terjesztette Kálvin nézeteit; ő is közeledett hozzájuk, és Heltaival, Basiliussal és Egri Lukáccsal nemsokára melljük is állt. 1559-ben az új tanokat Méliusszal tisztázták, és Kolozsváron kinyomtatták. Méliusszal együtt a lutheránus szászokat akarta kálvinistákká tenni – a magyar vallás gondolata ekkor merült fel benne. A kolozsvári iskola az ő vezetése alatt elsőrangú tanintézeté fejlődött. 1564-ben Enyeden az országos zsinaton a lutheránusok legyőzték őt, a reformátusok viszont püspökké választották. Megismerkedett Szervét Mihály tanaival. 1566-ban az unitárius hitvallást a tordai zsinaton hirdették meg először. Mélius ellene fordult, az unitárius mozgalmakat Felső-Magyarországon elfojtották. János Zsigmond azonban kálvinista és lutheránus alattvalóinak egyesítését szorgalmazta, ezért 1568-ban országgyűlési határozat biztosította az unitárius vallás szabadságát is. 1570 körül (~ befolyása tetőpontján) az unitárius tanok Wittenbergben, Genfben, Varsóban is támogatottságra találtak. A Biblia lefordítására magyar és lengyel tudósokból álló bizottságot szervezett, az énekkend reformálásával is foglalkozott. Gyulafehérvárra országos egyetemet terveztek. 1571-ben János Zsigmond utóda, Báthori István Dávid Ferencet elmozdította az udvari papi tisztségből, és bevezette a cenzúrát. 1578-ban unitárius zsinat volt Tordán: megszüntették a gyermekkeresztelést és megtiltották Krisztus istenfiúként való imádását. A fejedelem őt a dévai várba záratta, ott is halt meg 1579-ben. **Művei:** *Consensus Doctrinae De Sacramentis Christi...* Claudiopoli 1557. *Az Vrnac Vaczoraiaiarol Valo közenséges keresztyéni vallás.* Kolozsvár 1559. *Catechismus Ecclesiarum Dei in natione Hungarica per Transilvaniam.* Claudiopoli 1566. *Rövid Utmutatás az Istennec igeienc igaz értelmere, mostani szent Haromsagrol tamadot vetélkedesnec meg feytesere es itelesere hasznos es szükseges.* Albae Juliae 1567; *Az Szent Irasnac Fvndamentamabol vött Magyarazat az Jesus Cristusrol es az ő igaz istensegeről.* Uo. 1568.; *Első Resze az szent irasnac külön külön reszeiből vöt predicacioenc az atya istenről, ennek kedig az ő fiaról az Ihesvs Christvsrol, es az mi öröcseguncnec peczetiről az szent lelekről.* Gyula-Fehérvár 1569; *Responsio Pastorum ac Ministrorum Ecclesiarum in Transsylvania, quae vnum Deum Patrem Christi Jesum Christum filium Dei crucifixum vnumqu. amborum spiritum confitentur.* Uo. 1570. *Isteni dicsiretek, imádságos és vigasztaló énekek.* Kolozsvár 1575.

Dauids, Peter H. ? Syracuse, USA, NY. – Tanulmányait a Wheaton College-ban kezdte és BA fokozatot szerzett 1947-ben. Pszichológiából diplomát 1968-ban. A Trinity Evang Div. Schol-ban Teológiai Master fokozatot szerzett 1971-ben. A Victoria Egyetemen Manchester-ben PhD 1974-ben. Tanított a Bibelschule Wiendenest-en Németország-ban 1974-76 között. Teológiát tanított a Trinity Episc Dschool for Ministry-ben 1976-tól 1983-ig. Assoc Prof. a Regent College Sem.-ban 1989-91 között Prof. a Langley Vineyard Christi-n. Újszövetség a szakterülete. **Művei:** *I Peter.* Eedrmans, 1990.; *James.* Hendrickson, 1989.; *The Epistle of James.* Erdemans, 1982.

Davidson, Maxwell J., 1941 Melbourne, Ausztralia –Tanulmányait a Melbourne Egyetem kezdte és BS 1961-ben. Pedagógiai diplomát szerez 1962-ben, bölcsész

doktorátust 1968-ban. A Queensland Egyetemen PhD 1988-ban. Tanított a SIM Instl. Etiópiában 1980-78(?) között, a Baptistista Missziós Szemináriumban Ausztrália-ban 1982-től 1990-ig, a Murdock Egyetemen West. Ausztráliában 1991-től a héber és szisztematikus teológia tanára. Szakterülete az archeológia, apokrifok, post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *Angels at Qumran: A Comparative Study of 1 Enoch 1-36. 71-108. and Sectarian Writings from Qumran* Sheffield 1992.

Davidson, Richard M., 1946 Glendale, USA, CA. - Tanulmányait az Andrews Egyetemen kezdte. Teológiai Master fokozatot 1971-ben kap, PhD 1981-ben. Tanított az Andrews Egyetem Teológiai Szemináriumában. 1980—ban az Ószövetségi egzegézis tanára. Szakterülete a héber Biblia. **Művei:** *Love Song for the Sabbath* Review and Harald, 1988. *Typology in Scripture: A Study of Hermeneutical Typos Structures*. Andrew UP., 1981.

Davidson, Samuel. 1807 Ballymena – 1898 London, Írország - Belfast-ban tanult a Royal College-ban, és presbiteriánus pap lett 1835-ben, ugyanabban az intézetben lett a biblia kritika professzora. Miután a congregacionistákhoz csatlakozott 1842-ben meghívták a biblia kritika és irodalom, valamint a keleti nyelvek professzorának Lancashire-be az Independent College at Manchester-be tanítani 1857-ig. Itt született számos munkája az Ószövetségi bevezető és szövegtörténet köréből, valamint Biblia magyarázatai. A kollégiumban számos támadás érte de legalább 3000 barátja állt ki írásbeli nyilatkozatával mellette. 1862-ben Londonba költözött és a londoni egyetemen lett a Biblia professzora és az Ószövetség fordítását felülvizsgáló bizottság tagja. **Művei:** *Sacred Hermeneutics Developed and Applied* (1843), *Rewritten and republished as A Treatise on Biblical Criticism* (1852). *Lectures on Ecclesiastical Polity* (1848). *An Introduction to the New Testament* (1848-1851), *The Hebrew Text of the Old Testament Revised* (1855). *Introduction to the Old Testament* (1862). *On a Fresh Revision of the Old Testament* (1873). *The Canon of the Bible* (1877). *The Doctrine of Last Things in the New Testament* (1883). *Also translations of the New Testament from Von Tischendorfs text, Giesellers Ecclesiastical History* (1846).

Davies, Graham I., 1944 Liskeard Cornwall, Anglia – Tanulmányait Oxfordban a Merton College-ban végezte, BA, MA 1970-ben. A Peethershouse Cambridge-ben PhD 1975-ben. Tanított a Nottingham Egyetemen 1971-78 között. Teológia lektora Cambridge Egyetem 1979-ben, a Pembroke College and Peteshouse-ban 1979 és 87 között. A Fitzwilliams College igazgatója 1983-ban. Biblia kritikát tanít. 1990-től ásatásokban vesz részt: Lakis, 1997, 1980. Szakterülete a szemita nyelvek, szövegek és feliratok, archeológia és héber Biblia. **Művei:** *Hosea New Century Bible* Harpers-Collins, 1992. *Ancient Hebrew Inscription: Corpus and Concordance* Cambridge UP. 1991. *The Way of the Wilderness* Cambridge UP. 1979.

Davies, John A., 1950 Sydney, Ausztrália - Tanulmányait Sydney-i Egyetemen kezdte, MA 1975-ben. A Westminster Teológiai Szemináriumban szerzett teológiai Master fokozatot 1978-ban. A Presbyterian Theol. Szemináriumban kezdett tanítani 1980-ban. A héber és ószövetségi szövegmagyarázat tanszékvezetője 1987-től. Szakterülete a Héber Biblia a szakterülete. **Művei:** *Ecclesiastes Bible Probe Commentary*, 1989.

Davies, John J., 1936 Philadelphia, USA, PA. – Tanulmányait a Grace Theol. Sem. végezte, Teológiai Master fokozat 1962-ben, ThM 1963-ban, ThD 1967-ben. Tanítani kezd a Grace Theol. College.-ban 1963-65 között. 1965-től professzor. 1976-82 között ásatásokban vesz részt Jeruzsálemben, és a közel keleten: Tekoa ásatásán vesz részt 1968-ban, 1970-71-ben Talbotban, 1976 Tell Abiba. Számos városban tanít misszióban Singapore, Bibl College 1982-83-ban, a Korea Theol. Seminary-ban Ószövetséget tanít 1985-ben. Szakterülete héber Biblia **Művei:** *Moses and the Gods of Egypt: Studies in the Book of Exodus* Baker, 1986. *A History of Israel : From Conquest to Exile* Baker, 1980. *The Perfect Shepherd: Studies in the Twnty-hird Psalm* Baker, 1979.

Davies, William David. 1911 Galnaman, Wales/Anglia – teológiai tanulmányait Wales és Cardif Egyetemén kezdte. 1934-ben szerzett diplomát keleti nyelvekből. 1938-ban biblikus doktorátust szerzett és Brecon College-ban kezdett tanítani Újszövetséget. 1942-ben Cambridge-ben maszter fokozatot szerzett. Anglikán papként dolgozott és számos megbízatást kapott. Akadémiai karrierje a Cambridge Chesnuth Collegeban kezdődött 1941-42-ban ahol Szt. Pál leveleit tanította. 1946-ban Bradford Yorkshire-ban lett egyetemi tanár, majd USA-ba ment és a Duke Egyetemen tanított 1950-55 és 1966-81 között, a Princeton Egyetemen 1955-től 1959-ig, az Union Seminary-ban New Yorkban 1959 és 1966 között. Az SNTS tagja és lelkes szervezője lett. Pál és a rabbinizmus kapcsolatáról írt könyve nemzetközi elismerést szereztek neki. (1948). C H. Dodd szívélyesen üdvözölte, eddig ugyanis inkább Pál hellenista kapcsolatait kutatták. A hegyi beszédről írott műve a Máté tanulmányok kiemelkedő példája (1966), az evangélium földrajzi hátterét ő kezdte részletesen vizsgálni (1974). A zsidóság és kereszténység korai kapcsolatáról meghatározó könyvet írt. **Művei:** *Christian Origins and Judaism* Philadelphia 1962. *The Gospel and the Land:Early Christianity and jewish Territorial Doctrine* California UP 1974. *Invitation to the New Testament: A guide Its Main Wittnes* New York, 1966. *Jewish and Pauline Studies* Philadelphia 1984. *Paul and rabbinic Judaism, Some rabbinic element in Pauline Theology* London 1948. *The Sermon ont he Mount* Cambridge, UP 1966. *The Gospel According to saint Matthew* ICC 2. k. Edinbourg, 1988. *The Cambridge History of Judaism* Cambridge UP 1984.

Davis, James A., 1953 Paducah, USA, KY. - Tanulmányait a Trinity Evang Div. School Teológiai-ban kezdte és master fokozatot szerzett 1979-ben. A Nothingham Egyetemen (Anglia) PhD 1982-ben. Tanított a Trinity Evang Div. School-ban 1978-79-ben, majd a West Ky Egyetemen 1982-83-ban. Ezt követően tudományos asszisztens az Újszövetség tanszéken a Trintiy Episc Sdcholl for ministry-ben 1983-90 között. 1990-től professzor. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** *Wisdom and Spirit. An Ivestigation of 1 Corithians 1,18-20. Against the Backround of Jewish Sapiential Tradition in the Greco-Roman Period.* UPress Amer., 1985.

Daxer, György, 1871 Pancsova – 1917 Pozsony?. Magyarország - A teológiát Pozsonyban, Lipszében és Erlangenben végezte. 1895-ben bölcsész-diplomát szerzett. Pinkafőn volt káplán, 1897-től gimnáziumi hittanár Békéscsabán. 1910-től a pozsonyi teológián szisztematikus tanszék vezetője lett. **Művei:** *A páli teológia központi eszméjének összehasonlítása.* Békéscsaba 1901; *Az Újszövetségi bibliatudományok*

problémái és legújabb irodalma, Prot. Szemle 1914; *A római levél első szakasza*. Békéscsaba 1915. *A hegyi beszéd és a háború*. Békéscsaba 1916. Kéziratának felhasználásával készítette KISS JENŐ ÚSz-i görög szótárát 1933-ban.

Day, John 1948 London, Anglia – Tanulmányait a Cambridge Egyetemen Christ College-ban végezte, BA Theol. 1970-ben, MA 1974-ben, PhD 1977-ben. Tanított a Durham Egyetemen 1977-80 között, az Oxford Egyetemen 1980-tól, előbb az Ószövetség lectorsa, 1984-től a Dahood Memorial Lect.-on. Szakterülete a héber Biblia **Művei:** *Psalms* JSOT 1990. *Molech: A God of Human Sacrifice in the Old Testament* Cambridge UP. 1989. *Oxford Bible Atlas* ed. Oxford UP. 1984.

Day, Peggy L., 1954 Winnipeg, Kanada – Tanulmányait a British Columbai Egyetemen kezdte és BA 1975-ben, MA 1977-ben, a Harvard Div. School. MTS 1979-ben. Héber Biblia PhD 1986-ban. Tanítani a Harvard Egyetemen kezdett 1981-86 között, majd a Div. Schoollban Sumér nyelvet 1983-86 között. A Bibliai Intézményekkel foglalkozik. Toronto Egyetemén a Trinity College-ban 1986-tól 1989-ig, a Winnipeg Egyetem Ószövetség professzora 1989-től. Részt vesz a Tell Dor ásatásokban, Izraelben 1982-ben. **Művei:** *The Bible and the Politics of Exegesis* Pilgrim, 1991. *Issues, Prospects and Proposals* Scholars, 1991. *An Adversary in Heaven satan in the Hebrew Bible* HSM 43. Scholars, 1988.

De Jonge, Henk J., 1943 Leiden, Hollandia. – Tanulmányait Leiden Egyetemén végezte, MA klasszika filológiából 1969-ben. Bölcsész doktorátust szerzett 1983-ban. Tanítani kezdett az Amszterdami Egyetemen 1970-84 között. Az Újszövetség lectorsa. A Ledeni Egyetemen 1985-től 1990-ig Újszövetséget tanít. 1987-91 között Az egzegézis történet tanára. 1991-től az Újszövetség és az öskereszténység tanszék professzora. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** "The New Testament Canon", *The Biblical Canons*, Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium, vol. 163, Leuven, 2003. "Visionary Experience and the Historical Origins of Christianity", *Resurrection in the New Testament*, Leuven, 2003. "The Apocalypse of John and the Imperial Cult", *Kykeon. Studies in Honour of H.S. Versnel*, H.F.J. Horstmanshoff, H.W. Singor, F.T. van Straten & J.H.M. Strubbe (eds.), *Religions in the Graeco-Roman World*, vol. 142, Leiden, (2002) Brill, pp. 127-141 "The Jews in the Gospel of John", *Antijudaism and the Fourth Gospel*, R. Bieringer, D. Pollefeyt, F. Vandecasteele-Vanneuville (eds.), Louvain-la-Neuve, Westminster John Knox Press, (2001) pp. 121-140. "The Early History of the Lord's Supper", *Religious Identity and the Invention of Tradition*, J.W. van Henten & A. Houtepen (eds.), *Studies in Theology and Religion*, vol. 3, Assen, Royal Van Gorcum, (2001) pp. 209-237.

De la Potterie, Ignace SJ. 1914 Waregen - 2003 Heverlee, Belgium – A Biblikus Inézet professzora, Rómaában. Klasszika filológiát tanult a Gand-ban (1925-1932) a jezsuita kollégiumban noivicátusba lépett 1932-ben, Leuven-ben tanul teológiát, 1945-ben szentelték pappá. 1947-49 között Rómában tanult a Biblikus intézetben, 1949-ben védte meg diplomáját a görög igazság fogalomról "Alêtheia" Stanislas Lyonnet-nél, 1965-ben doktorált Biblikumból ugyanott. 1950-től 1960-ig az újszövetség tanára Leuvenben. 1961-től 1984-ig tanít Rómában, a Biblikus intézetben nyugdíjba vonulásáig. 1988-1989

között szintén tanított, de még Rómában maradt. A Commissione Biblica tagja a Hittani kongregációnál. 2000-ben visszatért Belgiumba. Az evangéliumokkal, azokon belül pedig János írásaival foglalkozott, érdekelte az exegézis történet és a hermeneutika. Írásai számos nyelven jelentek meg, sok cikket publikált a *Biblica*, *Nouvelle Revue Théologique*, *Parola Spirito e Vita* szakfolyóiratokban. Híresebb tanítványai, akik ma a nemzetközi kutatásban vesznek részt kb 35-re tehető, többek között: LAMBRECHT Jan, SIMONIS Adrian J, RIVERA Luis Fernando, SEGALLA Giuseppe, LENTZEN-DEIS Fritzleo, MALATESTA Edward, stb. **Művei:** *La vérité dans Saint Jean. I: Le Christ et la vérité. L'Esprit et la vérité; II: Le croyant et la vérité (Analecta Biblica 73-74), P.I.B., Roma 1977, Studi di cristologia giovannea, Marietti, Torino 1986. La passion de Jésus selon l'évangile de Jean. Texte et Esprit (Lire la Bible), Cerf, Paris 1986. Marie dans le mystère de l'Alliance (Jésus et Jésus Christ 34), Desclée, Paris 1988. Il mistero del cuore trafitto. Fondamenti biblici della spiritualità del cuore di Gesù, EDB; Bologna 1988. La preghiera di Gesù, Ed. AdP, Roma 1981.*

De Vries, Simon J., 1921 Denver, USA, CO. - Tanulmányait a Calvinist Theol. Semryben végezte, ahol teológiai doktorátust szerzett 1949-ben, az Union Theol. Sem.-ban STM 1950-ben, ThD 1958-ban. Tanított 1950-61 pasztorális szolgálatban. Drew Egyetem Theol School. 1957-58 Ószövetséget tanít Western Theol. Sem. 1961-62. Hope College-ban a vallástanár. 1961-62. Héber nyelv professzora Meth. Theol. School. In Ohio 1962- ószövetség professzora. Szakterülete a héber Biblia **Művei:** *1-2 Chronicles, Froms of Ot Lit XI. 1986. 1Kings Word Bibl Comm 12 (1985).*

De Waard, Jan 1931 Sommelsdijk, Hollandia –Tanulmányait a Leiden Egyetemen kezdte Hollandiában, ThD 1957-ben, PhD 1965-ben. Dokkumban a Tranining College-ban lesz tanár 1959-64 között. Archeológia és közelkelet szakértő, emellett tevékeny a Egyesült Bibliatársulatnál, a Francia nyelvű afrikai államokkal foglalkozik 1966-tól 1972-ig. Bibliafordító programokat készítenek, és fordításokat koordinálnak. A Free Amsterdam Egyetem tanára 1988-tól. Szakterülete a héber Biblia és az Újszövetség. **Művei:** *A Translator's Handbook Ruth* Unitet Bible Soc. 1973. *From one Language to Another* Thomas Nelson 1986. *Translator Hanbook on Amos* Unitet Bibl. Soc. 1979. *A Comparative Study of the Old Testament Text in the Dead Scroll and in the New Testmament.* Brill, 1965.

De Wette, Wilhelm Martin Leberecht, 1780 Ulla, - 1849 Basel, Németország – Weimarban 1796-ban tanult gimnáziumban J. G. Herder is tanította őt. 1799-ben Jena-ban kezd teológiát tanulni, ahol Johann Jakob Griesbach, Johann Philipp Gabler és Heinrich Eberhard Gottlob Paulus tanárai hatottak rá. 1805-től magántanár Jena-ban, 1807 exegézis professzor Heidelberg-ben, 1809-ben teológia professzornak nevezték ki. Hatással volt rá Jakob Friedrich Fries filozófiája, melyet 1810-től követett, majd pedig Friedrich Schleiermacher hívására az újonnan alapított Berliini egyetemre ment. Itt történt egy kis botrány, amikor Karl Ludwig Sand hazafias fanatizmusból megölte 1819-ben a Mannheim-i költőt August von Kotzebue-t, ekkor De Wette egy vigasztaló levelet írt a gyilkos anyjának Frau Justizrat Sand-nak, melyet, mivel II. Vilmos, Frigyes fejedelem

kezébe került, állam ellenes izgatásnak értékelt, ezért elrendelte eltávolítását az egyetemről 1819-ben. Ekkor egy negyedévre visszatért Wimarba 1819-ben, majd vendég prédikációkat tartott, 1821-ben pedig Braunschweig-ben lett prédikátor. IV. György nem engedte, hogy a St. Katharinenkirche lelkésze legyen. Ezért 1822-ben elfogadta Basel egyetemi meghívását. 1829-ben, miután felvette az állampolgárságot, négyszer is az egyetem rektorának választották. Sokat küzdött a vulgár racionalisták és a pietisták ellen is. De. Wette igen éles kritikus szellemmel megáldott újszövetségi exegeta volt, aki sok bevezetéstani kérdéssel is foglalkozott. Dogmatikusként továbbra is Fries filozófiáját követte és kutatta a vallási és az esztétikai szimbólumokat. Igyekezett elkerülni mind a racionalizmus, mind pedig a supranaturalizmus útveszőit. **Művei:** *Übers, des AT Basel (1809) u. des NT Basel (1814), 3 Bde., 1858⁴; Komm. über die Pss., Basel 1811; Lehrb. der hebr.-jüd. Archäologie, Basel 1814 Lehrb. der hist.-krit. Einl. in die kanon. u. apokryphen Bücher des AT, Basel 1817 (1869⁸, Synopsis evangeliorum, Basel 1818; Einl. ins NT, Basel 1826 1860⁶); Kurzgefaßtes Hdb. z. NT, 3 Bde., Basel 1836-48; Lehrb. der christl. Dogmatik, 2 kötet Basel 1813-16 Das Wesen des christl. Glaubens, v. Standpunkte des Glaubens dargest., Basel 1846*

Deák János 1883. Sajógömör, - 1961 Marcali, Magyarország - Evangélikus teológus, egyetemi tanár. Teológiai tanulmányait az eperjesi Ev. Teológiai Akadémián, a hallei és a bázeli egyetemen végezte, bölcsészettudományi oklevelét a bázeli egyetemen 1907-ben szerezte. 1907-től az eperjesi teológiai akadémia rektora, 1916-19-ben rendes tanára. 1907-től egyidejűleg segédlelkész Eperjesen. 1919-24-ben a Budapestre menekült pozsonyi Ev. Teológiai Akad. tanára, 1923-tól a pécsi tudományegyetem soproni Ev. Hittudományi Karán az Ószövetség nyilvános rendes tanára. 1930-31-ben, 1934-35-ben és 1939-40-ben a Hittudományi Kar dékánja. 1950-ben nyugalomba vonult. Elnöke volt a magyarországi Kékkereszt Egyletnek, szerkeszti az egylet hivatalos folyóiratát, a Józanságot. – **Művei:** *A valláserkölcsei individualizmus kifejlődése az Ó-Testamentumban* Eperjes, 1909. *Die Gottesliebe in den alten semitischen Religionen* in Theol. Szaklap, 1915. *Az ótestamentumi írásmagyarázat, Izrael története és az ótestamentumi bibliai teológia újabb irodalma és problémái* in Theol. Ért., 1916. *A deuteronomiumi kérdés mai állása* in Theol. Szemle, 1926. *A kereszténység viszonya az Ótestamentumhoz* Hitvallás és tudomány, Sopron, 1930.

Dearman, John A., 1951 Columbia, USA SC., - A Princeton Theol. Seminary-ban Teológiai Master fokozatot szerzett 1977-ben, az Emory Egyetemen PhD 1981-ben, majd a La Staat Egyetemen van 1981-82-ben. Az Austin Presbiteryan Theol. Seminary professzora 1982-ben. Ásatásokban vesz részt: Moab, Jordán 1979; Khirbet Iskander, Jodánia 1982. Szakterülete archeológia és héber Biblia. **Művei:** *Religion and Culture in Ancient Israel* Hendrickson 1992. *Studies The Mesha Inscription and Moab* Scholars, 1989. *Property Rights in the Eighth Century Prophets: The Conflict and Its backround* Scholars 1988.

Debrunner, Albert. 1884 Basel -1958 Bern, Svájc. - Indogermán szakértő nyelvtudós. Basel-ben tanult Ferdinand Sommer és Alfred Körte tanítványa, valamint Göttingen-ben Friedrich Leo és Jacob Wackernagel voltak a mesterei. Diplomáját 1907-ben szerezte

meg, még ugyanebben az évben középiskolai tanári diplomát szerezett és tanított Basel-ben és Zürich-ben. Ebben az időben dolgozták át az Újszövetségi nyelvtant "Grammatik des neutestamentlichen Griechisch" melyet eredetileg Friedrich Blass írt. Habilitációját 1917-ben szerezte meg. Ezt követően magántanárként tanított összehasonlító nyelvtudományt Zürich-ben, 1918-ben rendkívüli tanár Universität Greifswald-ban. 1920-ban nyilvános rendes tanár Bern-ben. 1925-ben tanított Jena-ban, 1935-ben visszatért Bernbe és vezette az indogermán és a nyelvudományi tanszéket, valamint klasszika filológiát tanított. Ekkor dolgozta át Eduard Schwyzer görög nyelvtanát. "Griechischen Grammatik" 1940-1949 között Bernben és Baselben is tanított, csak 1954-ben ment nyugjba. Legalább 600 publikációja maradt ránk és a 20 század legproduktívabb indogermanológusa. (siehe auch International Auxiliary Language Association). **Művei:** Friedrich Blass' Grammatik des neutestamentl. Griechisch, 1913. *Griech. Wortbildungslehre*, 1917. *Griech. Grammatik*, Bd. 2: *Syntax und syntakt. Stilistik*, 1950. -*Altindogerman. Grammatik*, Bd. II/2: *Die Nominalsuffixe*, 1954

Deissler, Alfons. 1914 Weitenung bei Bühl - 2005 Freiburg, Németország – Katolikus Ószövetség kutató. A filozófiát és teológiát Freiburgban végezte, 1938-ban diplomázott, 1939-ben szentelték pappá. 1948-1950 között Párizsban az Institut Catholique-n és Sorbonne Egyetemen tanult és 1951-ben habilitált „Psalm 119 (118) und seine Theologie.“ 1951-től 1982-ig Freiburgban a katolikus fakultáson exegézist tanított. Ő az a katolikus egzégéta, aki a történet kritikai egzégézis művelése mellett igen mély spirituális üzenetet hozott felszínre az ószövetségből. Fő műve az Ószövetség alapüzenetének kutatása. 1972-en jelent meg, valamint ismétette őt háromkötetes Zsoltár kommentárja 1963/64-ben. Az ökumenikus bibliafordító munkába bekapcsolódik Ernst Haag, Norbert Lohfink, Claus Westermann mellett, és a 12 kisprófétát kommentálta a „Die Neue Echter Bibel“ sorozatban. Az 1966-ban alapított Teilhard de Chardin társaság tagja. **Művei:** *Die Psalmen*, Düsseldorf, 1964. *Zwölf Propheten* Würzburg, 1984.

Deissmann, Gustav Adolf. 1866 Langenscheid – 1937 Wünsdorf, Németország - Berlin közelében. Teológus. 1879-ig Wiesbadenben járt gimnáziumba, majd 1885–1889 között Tübingen, Berlin, Herborn (Hessen-Nassau) és 1891 Marburg egyetemén tanult. 1890-ben lelkész lett Dausenau Nassauban. 1895-től lelkész és tanár a herborni teológián, 1897-től ÚSz-professzor Heidelbergben, 1908-ban Berlinben. Ő volt az első, aki felfedezte az egyiptomi papiruszok jelentőségét az ÚSz-i görög nyelv számára. 1926–1928 között Epheszoszban az ásatásokon dolgozott. 1925-ben a porosz evangélikus egyház szinódusán és 1927-ben Berlinben püspök és általános superintendens lett. Az ökumenikus mozgalom vezéregyéniségének számít. 1929-ben az ökumenikus tanács tagja is lett. **Művei:** *Die nt. Formel »in Christo Jesu«*. Marburg 1892; *Bibelstud.* Marburg 1895; *Neue Bibelstud.* Marburg 1897; *Die sprachl. Erforsch. der griech. Bibel.* Marburg 1898; *Das 4. Makkabäerb.* Marburg 1900; *Die Hellenisierung des semit. Monotheismus.* Marburg 1903; *Ev. u. Urchristentum.* Tübingen 1905; *Die Septuaginta-Papyri u. andere altchristl. Texte,* Tübingen 1905; *Licht v. Osten.* Tübingen 1908; *Das Urchristentum u. die unteren Schichten.* Tübingen 1908; *Die Urgesch. des Christentums im Lichte der Sprachforsch.* Tübingen 1910; *Paulus. Eine kultur- u. rel.geschichtl. Skizze.* Tübingen 1911; *Ev. Wochenbrief.* Tübingen 1914–21; *The Religion of Jesus and the Faith of Paul.* London 1923; *De profundis. Ein Dienst am Wort.* Berlin 1925; *Die Stockholmer*

Bewegung. Die Weltkirchenkonferenzen zu Stockholm 1925 u. Bern 1926 v. innen betrachtet. Berlin 1927; *The NT in the Light of modern Research.* London 1929; *Die Schicksale des NT.* Tübingen 1930; *Forsch. u. Funde im Serai.* Göttingen 1933; *Hss. aus Anatolien u. Izmit.* Göttingen 1936; *Reinhold Seeberg, Ein Gedächtniswort.* Göttingen 1936; *Una Sancta. Zum Geleit in das ökumen. J. 1937.* Göttingen 1936.

Deißner, Kurt. 1926-1942 Németország - Az Újszövetségi tanszéket Kittel-től vette át, miután 1920-ban Greifswald egyházkerülete inkardinálta. Diplomáját és habilitációját is Greifswald-ban tette le, vezetője Johannes Haußleiter volt. Kutatási területe: Pál iratai és a korai keresztény misszió kerete, jellemzői és az egyházi intézmények kialakulása. 1931-1933 között az egyetem rektora is volt.

Del Olmo Lette, Gregorio 1935 Areanda de Duero, Spanyolország – Tanulmányait a Salamanca Egyetemen kezdte és teológiai doktorátust szerzett 1939-ben. Madridban Semita filológiából doktorált 1972-ben. Tanított a Salamanka Egyetemen 1970-75 között. Professzor Barcelonában 1975-től. A Héber Nyelv professzora 1985-90 között. **Művei:** *La religión cananea según la liturgia de Ugarit,* Estudio Tetual AUSA 1992. *Interpretación de la mitología cananea* Jeronimo 1984. *Mitos y leyendas de Canaan según la tradición de ugarit* Cristindad, 1981

Delitzsch, Franz, Julius 1813 Lipcse – 1890 Lipcse, Németország - Evangélikus teológus. 1835-ben filozófiai doktorátust nyert, 1836-ban teológiát és nyelveket tanult, elsősorban a szemita nyelvekben volt járatos. Csatlakozott a „Stillen im Lande” mozgalomhoz, amely a zsidó misszió gondozását is jelentette, megosztotta velük munkája eredményét. 1842-ben szerzett teológiai licentiátust és habilitált, 1844-ben professzor lett Lipcsében, 1846-ban Rostockban ÓSz-professzor. 1850-ben Erlangenben, 1867-ben Lipcsében oktatott. Minden ÓSz-i tudományban jelentős képviselője a 19. sz.-i ortodox evangélikus irányzatnak. 1863-ban missziós újságot alapított a zsidó misszió érdekében. 1871-ben alakult a „Zentralverein für die Mission unter Israel”, 1886-ban Lipcsében a szemináriumban külön munkacsoportot hozott létre erre a célra, amely ma is létezik és a nevét viseli. 1877-ben héberre fordította az ÚSz-t. **Művei:** *Kommentárok.: Hab,* 1843; *Ter,* 1852 (⁵1887); *Zsolt,* 1859/60 (⁵1894; angolul 1871); *Jób,* 1864 (1876²); *Jes,* 1866 (⁴1889; angolul 1891/92); *Bölcs,* 1773; *Préd,* 1875; *Zsid,* 1857. Rabbiniкус tárgyú írásai: *Zur Geschichte der jüdische Poesie v. Abschluß der hl. Schrr. des AT bis auf die neueste Zeit.* Leipzig 1836; *Jüd.-arab. Poesie der vormuhammedan. Zeit.* Leipzig 1874; *Jesus u. Hillel, mit Rücks. auf Renan u. Geiger vergl.* Leipzig 1867 (³1879); Az ÚSz héber fordítása. Leipzig 1877 (¹³1928). Egyéb írások: *Philemon oder das Buch v. der Freundschaft in Christo.* Leipzig 1842 (²1858); *Das Sakrament des wahren Leibes u. Blutes Jesu Christi. Beicht- u. Kommuniongebete.* uo 1844 (⁷1886); *Die bibl.-prophet. Theol., ihre Fortbildung durch Christian August Crusius u. ihre neueste Entwicklung seit der Christologie Hengstenbergs.* uo 1845; *4 Bücher v. der Kirche.* uo 1847; *Bibl. Psychologie.* uo 1855 (²1861); *Handwerkerleben z. Z. Jesu.* uo 1868 (³1878); *Ein Tag in Kapernaum.* uo 1871 (³1886); *Durch Krankheit z. Genesung, eine jerusalem. Gesch. der Herodierzeit.* uo 1873; *Der tiefe Graben zw. alter u. moderner Theol. Ein Bekenntnis.* uo 1888 (²1890); *Messian. Weissagungen in geschichtl. Folge.* uo 1890 (²1899; angolul 1891).

Delitzsch, Friedrich. 1850 Erlangen – 1922 Langenschwalbach, Németország. - Assziológus. Franz Delitzsch fia. 1877-ben a szemita nyelvek és az assziológia professzora Lipszében. 1893-tól Breslauban, 1899-től Berlinben tanított. A kelet-ázsiai királyi múzeum igazgatója is volt, társalapítója a német orientalista társaságnak. A közel-keleti nyelvek kutatója, leghíresebb előadás-sorozatát a Biblia babiloni kapcsolatairól tartotta. **Művei:** *Stud. über indogerman-semit. Wurzelverwandtschaft.* Berlin 1873 (²1884); *Assyr. Stud.* Berlin 1874; *Assyr. Lesestücke.* Berlin ⁴1904; *Wo lag das Paradies?* uo 1881; *Hebrew language viewed in the light of Assyrian research.* uo 1883; *Sprache der Kossäer.* uo 1884; *Prolegomena eines neuen hebr.-aram. Wb. z. AT.* uo 1886; *Assyr. Wb.,* 1887–; *Assyr. Gramm.,* uo 1889 (²1906); *Gesch. Babyloniens u. Assyriens.* Leipzig ²1891; *Entzifferung der kappadok. Keilschr.-Taf.* Leipzig 1893; *Assyr. Hdwb.* Leipzig 1894–96; *Babylon. Weltschöpfungs-Epos.* Leipzig 1897; *Entstehung des ältesten Schr.systems oder Ursprung der Keilschr.zeichen.* Leipzig 1897; *Buch Hiob.* uo 1902; *Babel u. Bibel.* Uo 1902; *Zweiter Votr. über Babel u. Bibel.* Uo 1904; *Dritter Votr.* Uo 1905; *Im Lande des einstigen Paradieses.* uo 1903; *Mehr Licht.* uo 1907; *Zur Weiterbildung der Rel.* uo 1908; *Palasttore Salmanassars II.* uo 1908; *Handel u. Wandel in Altbabylonien.* Leipzig 1909; *Sumer. Gramm.* Leipzig 1914; *Sumer. Glossar.* uo 1914; *Die große Täuschung. Krit. Betrachtungen zu den at. Berr. über Israels Eindringen in Kanaan, die Gottesoffb. v. Sinai u. die Wirksamkeit der Propheien,* 2 rész. Stuttgart 1920/21; *Lese- u. Schreibfehler im AT.* Berlin 1920; Önéletrajza: *Mein Lebenslauf,* in: *Reclams Universum* 36. Berlin 1920, 47.

Deller, Walter W.G. 1954 Hamiota, Kanada. – Tanulmányait a Toronto Schol of Theol.-ban kezdte és teológiai Master fokozatot szerzett 1982-ben, ThD 1989-ben. Tanított a Toronto Schol of Theology Regis College-ban 1985-ben; 1987/88-ban Lector Henry Budd College-ben (Kanada) és 1990-ben a Logos Istitut-ban Torontóban. Szakterülete: héber Biblia **Művei:** *Suffering and Vision: The Book of Job* Logos Ist 1991. *The Beginning of the Good News: A Study of Mark's Gospel* Logos Inst. 1988.

Delorme, Jean, - 1920 Vulbens, Franciaország - Petit sem de Thonon Baccalaureátus 1939-ben. A Loyola Egyetem Teol fakultásán teológiai doktorátust szerzett 1948-ban. A Római Biblikus Intézetben Biblikus Licenciátus 1951-ben, az Ecole Biblique-ben Archeológiai Diploma 1952-ben. Tanított a Loyola Egyetemen 1960-78 között. A vallási beszéd elemzésével foglalkozik 1975-től 1991-ig. Újszövetségi szövegmagyarázat professzora 1975-től. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** *Les Paraboles évangéliques : Perspectives Nouvelles,* ad Cerf 1989. *Parole – Figure- Parole : Recerches autour du discours parabolique* Presse Egyetem. Lyon 1987. *Signes et paraboles : Sémiotique et texte évangélique* Seuil, 1977. *Lecture de l' Evangelie selon saint Marc* Cerf, 1972.

Demsky, Aaron 1938 Brooklyn, USA, N.Y. – Tanulmányait a Columbia Egyetemen kezdte és BS 1961-ben MA 1965-ben, a Jewish Theol. Sem. of Amer BRE 1961-ben, MHL 1963-ban, a Héber Egyetemen PhD 1977-ben. Tanított a Bar Ilan Egyetemen 1968—ban. Résztvesz ásatásoknál: Tell Shiloah 1981-84 között. Szakterülete a feliratok, archeológia, héber Biblia, mezopotámia tudomány, apokrifok, post-biblikus tudományok.

Művei: *Writing in Ancient Israel and Early Judaism* in *Compendia rerum Iudaicarum ad Novum testamentum* II. K. 1988.

Dénes, Karhausi. (családi neve Denys Rijkel Denys van Leeuwen) 1402/3 Liége -1471 Roermod, Németország- Szerzetes németalföldön, aki már fiatalon kathausi szerzetes akart lenni, de éppen ezért elutasították jelentkezését. Ezért a Kölni egyetemre iratkozott 1424-ben és ott magister artis fokozatot szerzett. Szívesen reformálta volna meg az egyházat, mind a vezetésben, mind pedig az egyszerű tagjaiban is. Egészen egyedi elképzelése volt a pápa és a zsinat kapcsolatáról. Véleménye szerint többféle hivatás van az egyházban, mint ahányféle egyházi hivatal, vagy rend. Nikolaus Cusanus környeztében élt 1451-1452-ben és elkísérte útjaira, amelyen számos kolostort megreformált. Maga is kolostor előljáró lett a Karthausiak kolostorában, de ezt feladta 1469-ben és visszatért Roermondba, ahol később meghalt. Bár nem volt a rendtagok szokása ő egész életében írt. 1430-tól 1467-ig, élete végéig közel 200 művet alkotott, amelynek kiadása 44 kötetet tesz ki. Szentírás magyarázata független Aq. Tamástól és Petrus Lombareudtól. Aszketikában Pseudo Dionüszioszt tartotta példaképének. Cassianus műveit is kommentálta. Kommentárjainak első sorozata 1434-1440 között született. A zsoltárok kommentárja elején módszertani bevezetőt is adott a műhöz, melyben beszél az Írás három értelméről a szószerinti, a történeti, a spirituális és a misztikus értelmezésről. A misztikus értelmet három alcsoportra osztotta: allegorikus, tropologikus, morális és anagogikus értelem. Elképzelése Cassianus hatása alatt áll. Véleménye szerint a szószerinti és a történeti értelemre kell minden más értelmezést alapozni. Műveiben nem egyszerűen idézi a patrisztikus egzegézis eredményeit, hanem eltávolodik tőlük. Sőt a tekintélyi értelmezést sem fogadja el. A személyes elmélkedéséhez írt bevezetőnek szánta a kommentárjait. Kommentárjai 15-16. században meghatározták az egyházi gondolkodást és a misztikus kontemplációt is. Huizinga J. a középkor tökéletes gondolkodójának tartja, aki teljes egészében átéli a vallási eszméket. Úgy vélték, aki Dénest olvasott az mindent olvasott. **Művei:** *Dionysii Cartusiansis Opera Selecta* kiadója K. Emery Jr. Megjelent a Corpus Christianum sorozatban Brepols 1991-től. *Opera Omnia* 42 kötet chartusians 1896-1935.

Denielli, Giuseppe, 1923 Montebello Vicentino, Olaszország. - Tanulmányait Rómában a Gregoriana Egyetemen kezdte, ahol teológiai licenciátust szerzett 1950-ben. A Biblikus Intézetben Biblikus licenciátust szerzett 1952-ben. Doktorátust Rómában a Gregoriána Egyetemen szerzett 1967-ben. Tanított az Istituto Filosofico-Teológico San Pietro 1952-ben. A Szentírás professzora 1964-78 között. Az Intézet dékája New Jerseyben. A *Parole di Vita* szerkesztője 1977-87 között. **Művei:** *Matteo Queriniana*, 1980. *Esdra e Neemia*. Paoline, 1972. *Giuseppe figlio di Davide*. Messengero, 1971.

Dentan, Robert, C. 1907 Rossville-, IN., USA - Tanulmányait a Berkeley Div Schol. BD 1932. STD 1954. Tanított Berkeley Div. School 1943-54. Prof. Kiadója a ASOR-nak Ószüöüve profé. Szeminárium igazgató 1964-73. 1973-tól nyugdíjas. Szakterülete Archeológia, Héber Biblia Apokrifok és Post-bibliikus tudományok. **Művei:** *The knowledge of God in Ancient Israel* Sebury 1968. *The Apocripha Bridge of the Testaments*. Seabury, 1954. *Preface to the Old Testament Theology* Yale UP. 1954.

Denyer, David A. 1933 Colville, USA, WA., – Tanulmányait Simpson College-ban kezdte és BA 1955. Wheathon Coll BA 1958. Golden Gate Baptista. Theol. Sem. Teológiai Master fokozatot szerzett 1956. South Baptista Theol Sem PhD 1976. Tanított Asipson College-ban 1962-72. Őszövetség professzora Columbia Bible College. 1976-77. Őszövetség professzora Alliance Theol. Sem. 1977-. Ásatásokban vesz részt Ai-nál, Izrael 1974. Szakterülete Archeológia. **Művei:** *A Reconstruction of the Religion at Ai and Raddana in the Period of the Hebrew Settlement* U Microfilm 1976.

Denzinger, Heinrich. 1819 Lüttich – 1883 Würzburg. Németország - Katolikus teológus. Filozófiát és teológiát Würzburgban és a római Gregorianán tanult. 1844-ben pappá szentelték, 1845-ben káplán volt Haßfurtban (Bajorország) és 1848-ban Würzburgban. Ugyanitt az ÚSz-i egzegézis és 1854-ben a dogmatika professzora lett. A Propaganda Fidei konzultora, a würzburgi teológia legkiemelkedőbb alakja. **Művei:** *De Philonis philosophia et schola Judaeorum Alexandrina.* Würzburg 1840; *Kritik der Vorlesungen des Herrn Prof. Heinrich Wilhelm Josias Thiersch über Kath. u. Prot.,* 2 kötet. Würzburg 1847-48; *Über die Echtheit des bisherigen Textes der Ignatian. Briefe.* Würzburg 1849; *Die spekulative Theol. Günthers.* uo 1853; *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum.* uo 1854 (átdolgozta SCHÖNMETZER, A., Barcelona–Freiburg i. Br.–Roma–New York 1967); *Die Lehre v. der Unbefleckten Empfängnis.* Würzburg 1855; *Vier Bücher v. der rel. Erkenntnis,* 2 kötet. Würzburg 1856/57 (utánnomás: 1967); *Ritus orientalium Coptorum, Syrorum et Armenorum in administrandis sacramentis.* 2 kötet. Würzburg 1863–64; *Kepha. Über die päpstl. Unfehlbarkeit.* Würzburg 1870.

Dér, Katalin 1949 Budapest, Magyarország -Tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Karán latin és magyar szakon (1972), valamint a PPKE Teológiai Karán végezte (1994). Tudományos fokozata: az irodalomtudományok kandidátusa. Az ELTE Bölcsészettudományi Kar Latin Nyelv és Irodalom Tanszékén oktat (latin nyelv, római irodalom, kultúrtörténet, jogtörténet, vallástörténet, antik és középkori bölcséleti és teológiai szakszöveg-olvasás). A Mária Rádió önkéntes munkatársaként bibliai elmélkedéssorozatot tart (Zsoltárkönyv, páli levelek). Főbb érdeklődési területei: archaikus római irodalom, antik, elsősorban római színház, irodalmi és bibliai hermeneutika, korai skolasztika, Canterburyi Szent Anzelm munkássága, zsidó-keresztény vallásközi kapcsolatok a középkorban. **Művei:** *Bibliaismeret.* Budapest 1999. Horváth Pál társszerzővel. *Szépséges értelem. Canterburyi Szent Anzelm teológiája és filozófiája.* Monográfia, Szent István Társulat, Budapest, 2001. *Canterburyi Szent Anzelm: Filozófiai és teológiai művek I.* (fordítás, kommentár, tanulmány) Osiris Kiadó, Budapest 2001. *Jézus és kortársai.* Lelkipásztor 79 (2004/8-9) 285-292. *Strukturalizmus és antik irodalom. Lucretius Venus-himnusza.* ÓKOR III/4 (2004) 3-9. *Gilbertus Crispinus: Egy zsidó és egy keresztény disputája a keresztény hitről* (fordítás, kommentár, tanulmány). Jó szöveg Kiadó, Budapest 2006. *Két könyv Krisztus keresztjéről. A cruciatus ókori vallástörténetéhez.* Credo 2006 1-2. *Canterburyi Szent Anzelm összes művei.* Szent István Társulat, s. a. (2007). *A Biblia olvasása.* Monográfia. Luther Kiadó s. a. (2007).

Derret, John D. M. 1922 London, Anglia -Tanulmányait az Oxford Egyetem a Jesus College-ban kezdte, BA 1945-ben, MA 1947-ben. A London Egyetem Orientális iskolájában PhD fokozatot ér el 1949-ben. Tanított a London Egyetem Orientális és Afrikai tudományok központjában 1949-82 között. A keleti jog professzora az Oxfordon 1979-82 között, 1979 és 1981 között pedig az Újszövetség lektora. **Művei:** *The Victim Johanine Passion narrative* Drinkwater, 1993. *Studies in the New Testament* 5 kötet Brill, 1977- *The Making of Mark* Drinkwater, 1985.

Descartes, René, latin névváltozata: **Renatus Cartesius**, 1596 La Haye – 1650 Stockholm, Franciaország - Francia filozófus, matematikus és természettudós. A jezsuitáknál kezdett tanulni, majd Párizsban matematikát hallgatott. 1617-ben katona lett, 1619-től Koppenhágában élt, majd Frankfurtban, II. Ferdinád császár udvarában. 1620-ban részt vett a fehérhegyi csatában. 1623–24-ben nagy itáliai utakat tett meg, 1625–1628 között Franciaországban, 1628–1649 között Hollandiában élt és filozófiai rendszerén dolgozott. 1650-ben Krisztina királynő Stockholmba hívta, ott halt meg tüdőgyulladásban. Kritikus matematikai módszerrel dolgozó filozófus volt. Sokat merített a keresztény hagyományból, főleg az ágostonos teológiából. Szakított a skolasztikus módszerrel, felértékelte a természettudományokat. Mechanikus világgépet vallott, és a pontos megismerésre törekedett. Az oratoriánusokhoz és a janzenistákhoz csatlakozott. 1656-ban, Hollandiában, 1671-ben Franciaországban zsinatok tiltották a tanítását. 1663-ban indexre került teológiai vonatkozású tanításai miatt – mivel az átlényegülés tanát bírálta. Fontosnak tartotta a módszeres kételkedést a külvilág megismerésében. Azt vallotta, hogy a lélek tiszta szellem, aminek lényeges tulajdonsága a gondolkodás; a test és lélek két teljes szubsztancia, egymásra nincsenek hatással. Tagadta az akarat szabadságát, nézete a determinizmussal rokon. Az oksági istenbizonyíték mellett vallotta az ontológiáit is. **Művei:** *Discours de la méthode pour bien conduire sa raison et chercher la vérité dans les sciences. Plus la dioptrique, les météores et la géométrie, qui sont des essais de cette méthode.* Leidenben írta 1637-ban, Amsterdam 1644 (név nélkül); *Meditationes de prima philosophia, in qua dei existentia et animae immortalitas demonstratur* (filozófiai főműve) 1628 és 1629 között írta, Paris 1641, Amsterdam 1642, Paris 1963, uo. 1966; KIRCHMANN, J. H. von (ford. magyarázatokkal), *Philos. Werke.* 4 kötet. Leipzig 1870; Buchenau, A. (ford. magyarázatokkal), *Philos. Werke.* 4 kötet Leipzig 1902–1911; GÄBE, L. (szerk.), *R. D. Werke in dt. Übers.* Leipzig 1954–; ROTHSCUH, K. E. (ford., szerk.), *Über den Menschen (Traité de l'homme, 1632), Beschreibung des menschl. Körpers (La description du corps humain, 1648).* Leipzig 1969; BENSE, M. – BAUMGART, F. (szerk., ford.) *Briefe. 1629–1650.* Leipzig 1949; SANDERSON HALDANE, E. – THOMSON ROSS, G. R. (szerk., ford.), *Philosophical works.* 2 kötet. Cambridge 1911–1912; Roth, L. (szerk.), *Correspondence of D. and Constantyn Huygens, 1635–1647.* Oxford 1926; KENNY, A. (szerk.) *Philosophical letters.* Oxford 1970.

Dessauer, Gyula, 1832 Nyitra – ?. Magyarország - Rabbi Újpesten. **Művei:** *Begrüßungs- und Antritts-Rede, gehalten im Cultus-Tempel zu Neu-Pest... am 28. Mai 1860.* Pest 1860; *Der Pentateuch (Die fünf Bücher Mosche).* Uo. 1863–1866. (a német fordítás szövege is héber betűkkel!); *Studien zur Genesis. Uibersetzung der Shire-Simrah.* Uo. 1865; *Der Schulchan Aruch, oder Vorschriften des gottesdienstlichen Lebens.* Ofen

1866; *Die Ritual-Fesetze der Israeliten*. Uo. 1869; *Perlenschatz der praktischen Welt- und Lebensweisheit*. Pest 1870. (Bp. ²1880); *Der Raschi-Kommentar zu den fünf Büchern Moses, vollständig ins Deutsche übersetzt mit beigedrucktem Bibeltexte*. Bp. 1887.

Deutsch, Henrik, 1822 Bán – 1889 Budapest. Magyarország - Az országos rabbiképző intézet igazgató-tanára. Tanulta a Talmudot, rabbi lett Lovasberényben, Kecskeméten, majd 1859-ben Pesten. 1868-ban az országos izraelita tanítóképző tanára. 1869–1872 között a *Magyar Izraelita Közlöny*t szerkesztette. 1877-ben az országos rabbiképző tanára lett. Magyarul, németül és héberül publikált. **Művei:** *Az atyák erkölcsi mondatai. Zsinagogai s iskolai használatra Pirke Abot után magyarra ford.* Pozsony 1865; *Izrael könyörgései. Tefilot Israel után magyarra ford.* Pest 1866; *Hit- és erkölcsstan és pótlékul a zsidók története a babiloni fogságtól a második templompusztulásig. A középtanodák alsóbb osztályai számára.* Székesfehérvár 1884; *Életforrás vagyis mózesi vallástan, tanítóképezdek és középtanodák felsőbb osztályai számára.* Bp. 1877–1879, 4 füzet; *Kis szótár az elemi iskolában való vallásoktatás céljából tanítandó imákhoz.* Bp. 1887; *Genesis vagyis Mózes első könyve, masszoretikus szöveggel.* Uo. 1887–1889. 5 kötet.

Dever, William G., 1933 Louisvill , USA KY., - Tanulmányait a Milligan College-ban kezdte és teológiai BA szerzett 1955-ben. A Buttler Egyetemen MA fokozatot szerzett szemita nyelvekből 1959-ben, a Christian Theol Sem BD Héber és görög nyelvből 1959-ben, a Harvardon PhD, tárgya a Szír-Palesztin archeológia 1966-ban. Tanított a Nelson Glueck Schol. Of Bibl Archeológia Jeruzsálemben 1964-67 között. Kutatja Ábrahám, Mózes, József és Salamonról szóló elbeszélések emlékét a népi memóriában és ezek archeológiai bizonyítékait, de ezek az elbeszélések többet nyújtanak a történeti valóságnál. Ásatásoknál vezető Jeruzsálemben 1971-75-ben: El-Kom Jebel Qaaqir 1967-től 1971-ig, Gezer 1966-71 között, a Negev projekt vezetője 1978-80-ban. Az Albright Intézet vezetője Jeruzsálemben 1973-75-ben. A Héber egyetem tanára 1973-75 között, az archeológia professzora 1981-82-ben. 1975-től Közel-Kelet archeológia és antropológia professzora. AASOR 1984-től. Kiadja ABD 1991-93-ban. **Művei:** *Some Unpublished Soundings conducted By James Mellaart* 1991. *Recent Archeological Discoveries and Biblical Research*. Washington UP. 1999. *Recente Exavation in Israel: Studes in Iron Age Archeology* AASOR 49. ASOR, 1989.

Dexinger, Ferdinand 1937 Bécs, Ausztria – Tanulmányait Bécs Egyetemén végezte, teológiai doktorátust szerzett 1964-ben. Judaika tanulmányokat folytat 1974-ben. A Bécsi Egyetemen, a zsidó vallás tanára. Szakterülete: apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *Die Samaritaner* Darmstadt 1992. *Als Heiden Christen wurden* Darmstadt 1992.

Dézi, (Desi) András, 16. sz.? Magyarország - A 16. századi magyar bibliai epika legnagyobb művelője. 1549–50-ben debreceni iskolamester volt. **Művei:** *Világ kezdetitől lött dolgokról, Izsák áldozatjáról, Makkabeusról* (1549), *Az Levitáról Historia* (1549), *Moyzes és Josue hadáról az Amalek ellen* (1550), *Az iffju Tobiásnak házasságáról való historia, énekbe szerzetett* (1550), Debrecen 1582., Bártfa, é.n.; *Halott temetésekor való isteni dicséret*. In: *Régi Magyar Költők Tára* V. Bp. 1886.

Di Lella, Alexander A., 1929 Paterson , USA, NJ. - Tanulmányait a Szt Bonaventura Egyetemen kezdte, BA 1953-ban, a Katolikus Egyetemen STL 1959-ben, PhD 1962-ben. Biblikus Intézet Róma SSL 1964-ben. Tanított a Holy Name College-ban, 1964-69 között. Az Ószövetség professzora a Katolikus Egyetemen. 1966-76 között Szemita nyelveket tanított. 1976-tól a Theol Bulletin kiadója, OT Abstract kiadója. Ásatásokban vesz részt: Araq el- Emeir 1962.; Wadi Deliyeh 1963. Szakterülete a héber Biblia, szemita nyelvek, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *The Wisdom of Ben Sira* AB 39. kötet Doubladay 1987. Proverbs, Peshitta Version Part II. Fasc 3. Brill, 1979. *The Book of Daniel* AB vol 23. Doubleday, 1978.

Di Marco, Angelico Salvatore. 1929 Linguaglossa, Olaszország – Tanulmányait a Biblikus Intézetben végzi Rómában, Biblikus licentiátust szerzett 1959-ben. A Gregoriana Egyetemen Rómában teológiai doktorátust szezett 1974-ben. Tanított a Messina Istitute-ban (Itália) 1955-től a Héber és görög nyelv professzora. **Művei:** *La recensione del Nuovo Testamento ai padri apostolici* ANRW 27/1. 1993.

Dibelius, Franz, 1847 Prenzlau – 1924 Drezda, Németország - Teológus. Halle és Berlin egyetemein tanult teológiát és történelmet, filozófiai doktorátust és teológiai licenciátust szerzett. 1871-ben prédikátor lett Berlinben, közben habilitált, 1873-tól az egyháztörténet tanára. 1874-től lelkészi szolgálatot töltött be Drezdában, 1884-től tanácsadó, majd superintendens a drezdai egyházmegyében. 1874-ben ő vezette be először a gyermek-istentiszteletet. 1882-ben megalapította a szász egyáztörténeti társaságot. **Művei:** *Gottfried Arnold. Sein Leben u. seine Bedeutung f. Kirche u. Theol. Eine kirchenhist. Monogr.* Leipzig 1873; *10 J. ev. Bewegung in Östr.* Leipzig 1909; *Der Verf. des Hebr. briefes. Eine Unters. z. Gesch. des Urchristentums.* Leipzig 1910; *Meine Last ist abgelegt. Gedichte u. Gedanken.* Stuttgart 1917;

Dibelius, Karl Otto, 1880 Berlin – 1967 Berlin, Németország -Püspök. 1899-ig Berlinben tanult, majd prédikátor szemináriumot hallgatott Wittenbergben. 1906-ban segédprédikátor Gubenben. 1902-ben filozófiai, 1906-ban teológiai licenciátust szerzett, majd Skóciába utazott. 1907-ben archidiakónus lett Crossenben, 1922-ben lelkész Danzigban (Gdansk). 1911-től főlelkész Lauenburgban, 1915-től lelkész Berlinben, 1921-től az evangélikus egyháztanács bizottságának tagja, 1925-ben általános szuperintendens a brandenburgi konzisztóriumban. 1933-ban San Remóban volt lelkész, 1934-ben visszatért Németországba és a hitvalló egyház brandenburgi testvéri közösségben dolgozott. A nemzetiszocializmus összeomlása után általános szuperintendens lett, majd 1949-ben a neki adott püspöki címet az általános szinódus is elismerte. Az ökumenikus mozgalomban vált széles körben ismertté. 1948-ban Amszterdamban létrejött az Egyházak Ökumenikus Tanácsa, amelyben a központi bizottságba választották. 1954–1961 között az EÖT 6. elnöke volt. **Művei:** *Das Vaterunser. Umriss zu einer Gesch. des Gebets in der alten u. mittleren Kirche.* Leipzig 1903; *Ber. v. Jesus aus Nazareth. Tatsachen v. gestern u. heute.* Stuttgart 1938 (⁸1952); *In the Service of the Lord. The autobiography of Bishop O. D.*, New York 1964; London 1965); *Reden an eine gespaltene Welt.* Berlin 1961 (Otto, F. M. – Winterhager, J. W. (ford.); *In Gegensätzen leben. 30 Predigten.* Berlin 1965; WINTERHAGER, J. W. (szerk.),

DÜRRENMATT, P. (előszó), beszédek, levelek (részgyűjtemény) 1933–1967. Erlenbach–Zürich–Stuttgart 1970.

Dibelius, Martin, 1883 Drezda – 1947 Heidelberg, Németország. - Teológus és filozófus. Franz Dibelius fia. Neuchatel, Leipzig, Tübingen és Berlin egyetemén tanult teológiát és filozófiát. 1910-től magántanár lett Berlinben, 1915-ben ÚSz-professzor Heidelbergben. A szinoptikus probléma kutatására alkalmazta a formatörténeti módszert. Az ökumenikus mozgalomban is elismertséget szerzett. **Művei:** *Die Lade Jahwes. Eine rel.geschichtl. Unters.* Tübingen 1906; *Die Geisterwelt im Glauben des Paulus.* Tübingen 1909; *Die urchristl. Üben. v. Johannes dem Täufer.* Berlin 1911; *Die Formgesch. des Ev.* Heidelberg 1919; *Geschichtl. u. übergeschichtl. Rel. im Christentum.* Heidelberg 1925 (²1929); *Gesch. der urchristl. Lit.* uo 1926; *Urchristentum u. Kultur.* uo 1928; *Was heißt heute ev.?* uo 1929; *Jungfrauensohn u. Krippenkind. Unters. z. Geburtsgesch. Jesu im Lukasev.* uo 1932; *Die Botschaft v. Jesus Christus. Die alte Üben, der Gemeinde in Gesch., Sprüchen u. Reden wiederhergest. u. verdt.* uo 1935; *Jesus.* Philadelphia 1939 (²1949); *Paulus auf dem Areopag.* uo 1939; *Brit. Christentum u. brit. Weltmacht.* uo 1940; *The Sermon on the Mount.* New York 1940; *Rom u. die Christen im 1. Jh.,* in: SAH 1941/42, 2; *Die Reden der Apg. u. die antike Gesch.schreibung,* uo. 1949, 1; GREEVEN, H. (kiadó), *Aufss. z. Apg.* 1951 (⁴1961); KÜMMEL, W. G. (szerk. és befejezte), *Paulus.* Philadelphia 1951 (³1964).

Dicsőfi, József, 1859 Balmazújváros – 1890 Debrecen, Magyarország - Ev. lelkész. A gimnáziumot és a teológiát Debrecenben végezte. 1881–1883 között gimnáziumi tanár volt. 1883-ban, Lipcsében és Marburgban a tudományos teológiát és a sémi nyelveket hallgatta. 1885-ben meglátogatta a göttingeni, berlini és hallei egyetemetek, majd hazatért, debreceni segédlelkész lett. 1887-től akadémiai tanár. 1888-ban pappá szentelték. Tanított ÓSz-i és ÚSz-i egezetikai tudományokat és héber, arab, arám, szír nyelveket. 1890-től debreceni lelkész. Tudományos értekezései jelentek meg a *Debreceni Prot. Lapban*. 1886–1890 között Ballagi Mór felkérésére bibliafordítással foglalkozott (Iz, Ezd, Neh). **Művei:** *Sullamith.* (Értekezés az Énekek-énekéről.) Debrecen 1886; *Egyedül hit által* (Egyházi beszéd.) Uo. 1887; *A tékozló. Elmélkedés a kolleg. ifjúság félévi első isteni tisztelete alkalmával* 1888. febr. 26. Uo.; *Testvéretek vagytok! Beköszöntő egyházi beszéd* 1890. júl. 6. a debreceni ref. nagytemplomban. Uo. 1890. Jakucs Sándorral Szerkesztette a hittanszaki önképző társulat *Közlönyét* (1880–1881)

Didümosz, latinul: **Didymus**, magyarul: **Alexandriai Vak Dydimus**, 313 – 398. Görögország – Vak egyházi író. Széleskörű műveltséggel, teológiai, bölcséleti és pedagógiai képességgel rendelkezett. Athanasziosz nevezte ki őt az alexandriai kateketikai iskola vezetőjévé. Tanítványai volt Jeromos, Rufinus, Palladiosz és mások. Ő maga Órigenész követője volt. 553-ban a II. konstantinápolyi zsinat elítélte a lélek előéletéről és a feltámadásról vallott nézeteit, írásainak jó része megsemmisült (1941-ben a Kairó melletti Turából került elő néhány műve). Számos biblia-kommentárt írt, melyek töredékei maradtak fenn a Catenákban. A katolikus levelekről írt kommentárját Cassiodorus iskolája fordította latinra. Kommentárjai: Teremtés könyve, Zakariás, Jób, Zsoltárok könyve, töredékesen megmaradt a Prédikátor könyve is. **Művei:** Migne PG 39

Tria biblia perí triádos (De trinitate libri tres); 379-ben vagy később az arianizmus ellen, kiadta: FERDINAND M., in: *Veterum testimonia de Didymo Alexandrino coeco, ex quibus tres libri de trinitate nuper detecti eidem asseruntur*. Roma 1764; *Liber de Spiritu Sancto* (387-ben; csak a Jeromos-féle fordítás ismert). Köln 1531; *Katá Manichaion* (görög nyelvű traktátus a manicheusok ellen) Paris 1672; a 7 katolikus levél kommentárja (Epiphanius Scholasticus fordításában). Köln 1531; teljes kiadás: MPG 39, 269–1818; HENRICH, A. (szerk., ford., komment.), *Jób-kommentár* (Tura-Papyrus). Kairo 1968; Hagedorn, U. (szerk., ford., komment.), *Jób-kommentár*, 1968; *Ecclesiastes-kommentár* (Tura-Papyrus). Kairo; LIESENBORGHS, L. (szerk.), *D. der Blinde. Eccl-kommentár*. Köln 1965; KOENEN, L. – BINDER, G. – LIESENBORGHS, L. (ford., szerk.), VI. *Eccl-kommentár*. 1969; KRAMER, J. – KREBBER, B. (szerk., ford.), IV. *Eccl-kommentár*; 1972.

Dietrich, Walter, 1944 Pato, Kína/Németország - Teológiai tanulmányait Münster és Göttingen Egyetemen végezte, diplomát szerzett 1971-ben Münster Egyetemen. Tudományos asszisztens 1971 - 1977 között Göttingenben Prof. R. Smend mellett. Habilitáció Ószövetség témakörből 1975-ben Göttingen Egyetemen. Tudományos asszisztens és magántanár 1975 és 1977 között Göttingenben. Lelkész és magántanár 1977-től 1982-ig Dasselben Göttingen mellett. Ószövetség profeszora 1982-1986 között Oldenburgban. Nyilvános rendes tanár az Ószövetség tanszéken 1986-tól Bernben. Disz doktor 1998 Kolozsvárott, 2005 Helsinkiben. Szakterülete: Sámuel könyve, a korai királyság Izraelben; Archeológiából a I-II vaskor; A deuteronomium kutatás; Biblia és irodalom és művészetek kapcsolata; Ószövetség teológiája és etikája. **Művei:** *David. Der Herrscher mit der Harfe*, Leipzig 2006. *Samuel: Biblischer Kommentar zum AT*, 1.-3. Neukirchen-Vluyn 2003-2006. *Buch des Propheten Zefanja*. Stuttgart 1996. *Die Samuelbücher*. Darmstadt 1995. *Die Josephserzählung als Novelle und Geschichtsschreibung. Zugleich ein Beitrag zur Pentateuchfrage*. Neukirchen-Vluyn 1989. *David, Saul und die Propheten. Das Verhältnis von Religion und Politik nach den prophetischen Überlieferungen vom frühesten Königtum in Israel*. Stuttgart 1987. *Jesaja und die Politik*. München 1976. *Prophetie und Geschichte. Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung zum deuteronomistischen Geschichtswerk*. Göttingen 1972

Dillmann, August Christian Friedrich 1823 Illingen – 1894 Giessen, Németország. - Német Bibliikus és orientalista. Tübingenben kezdte tanulmányait Heinrich Ewald és Ferdinand Christian Baur tanítványa és emiatt az újabb tübingeni iskolához csatlakozott. Rövid időt Gersheim-ben is tanított. Etióp kéziratok kutatója Párizs, London és Oxford könyvtáraiban 1847-48-ban készíti el az etióp szövegek katalógusát a British Museum-ban (ma British Library) és a Bodleian könyvtárban Oxford-ban és dolgozik az etióp biblia kiadásán. 1848-1853 között rendkívüli professzor Tübingenben, majd Kiel egyetemének bölcsészkarán tanít 1854-ben, Giessenben 1864-ben a teológiai karon és Berlin-ben 1869-ben. Az Etióp Hénok könyvét 1851-ben tette közzé (Német fordításban 1853), és Kiel-ben befejezte az első teljes Etióp Bibliát, *Octateuchus Aethiopicus* (1853-1855). Majd 1857-ben jelent meg az etióp nyelvtana (2 kiad Carl Bezold, 1899); szöveg kiadásai 1859-ben a Jubileumok könyve, 1861-1871 között az etióp Biblia második része, a királyok könyvei és 1865-ben a nagy etióp szótára jelent meg, 1866-ban pedig *Chrestomathia aethiopica*. 1864-ben ismét visszatért a teológiához és az ószövetségi vallás eredetét kutatta 1865-től, majd a próféták politikai hatásával foglalkozott 1868-

ban. Jób kommentárja 1869-ben jelent meg először és 1891-ben negyedszer. Számos kommentárt, valamint lexikon cikket írt. **Művei:** *Gramm. der äthiop. Sprache*, 1857 (1899²; engl. Übers. 1907). *Lexicon linguae Aethiopiae cum indice Latino*, 1865. *Chrestomathia Aethiopia edita et glossario explanata*, 1866. *Über die Propheten des Alten Bundes nach ihrer polit. Wirksamkeit*, 1868.

Dimant, Devorah, 1939 Jeruzsálem, Izrael. – Tanulmányait Jeruzsálemben a Héber Egyetemen végezte, BA 1963-ban, MA 1967-ben, PHD 1974-ben. Haifai Egyetemen tanított 1974-től, Professzor Lille III. Franciaország 1982-83 között. Szakterülete apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *The Merkabah Vision in Second Ezekiel (4Q385 4) RQ 14*. 1990. *Qumran Sectarian Literture in Jewish Writings of the Second Temple Period* 1984.

Dionisius Areopagita, Dionüsziosz Areopagitész, magyarul **Areopagoszi Dénes**, 5–6. sz. Görögország - Ismeretlen neoplatonikus görög keresztény író. Műveiben azt állítja, hogy ő az a Dionüsziosz, aki az ApCsel 17, 34 szerint Pálnak az Areopagoszon mondott beszéde hallatán tért meg. Caesareai Euszebiosz Athén első püspökével azonosította őt. Az általunk ismert szerző azonban valószínűleg szír származású volt, neoplatonikus misztikus írásokat hagyott hátra, amelyekben kultikus misztériumokról olvashatunk. A 6. sz. előtt soha sem hivatkoztak rá. 533-ban a konstantinápolyi vallási vitában a monofizita Severianus az ortodoxok ellen idézte írásait, később a szeveriánusok a khalkedoni zsinaton is felhasználták az ortodoxok ellen. Ezek az írások a görög ortodox és a keleti egyházakban széles körben elterjedtek, és nagy tiszteletnek örvendtek, pedig kétkeltek a hitelességükben. 827-ben egy bizánci delegáció ajándékként adta át Balbus Mihály császárnak „Dionüsziosz jámbor írásait”. Latinra Scotus Eriugena fordította, ezt követően a középkori teológiára igen nagy hatással voltak. Nagy tekintélyű iratoknak tartotta Augustinus és a skolasztikusok, Albertus Magnus, Karthausi Dionüsziosz, St. Victori Hugo. A misztikusok sokat merítettek belőle, Eckhart mester a tanítójának nevezte ~t. Lorenzo Valla (1407–1457), az egyik legjelentősebb olasz humanista volt az, aki Nyugaton először kétkelkedett a szerző iratainak athéni származásában. Justus Scaliger (1540–1609) filológus elvetette hitelességüket, 1666-ban Jean Daillé (Dallaeus) teológus tarthatatlannak nevezte a hagyományos datálást. A jezsuita Balthasar Corderius (Cordier) környezetük alapján Aquinói Tamás korába helyezte az írásokat. 1823-ban Johann Georg Veit kimutatta hogy ~ a neoplatonikus Proklosztól függ. **Művei:** CORDERIUS, B. (Cordier) (szerk.), *S. Dionysii Areopagitae opera omnia*. 2 kötet. Antwerpen 1634; MPG 3 és 4; GANDILLAC, M. de (szerk.), *Oeuvres complètes du Pseudo-D.* Paris 1943; VEIT ENGELHARDT, J. G., *Die angebl. Schrr. des Areopagiten D.* 2 kötet. Sulzbach 1823; HEIL, G. (szerk.), *D. A. de caelesti hierarchia liber* (görög és francia). Editio critica Frankfurt 1956.; Turolla, E. (szerk., ford.), *Le opere*. Padua 1956; IVÁNKA E. (szerk.), *Von den Namen z. Unnennbaren*. Einsiedeln 1957; *The Divine Names*. Brook, Godalming 1957; ROQUES, R. – HEIL, G. – GANDILLAC, M. de (ford., szerk., komment.), *La Hiérarchie céleste*. Paris 1958; GERARDUS ANTONIUS HENDRIX, P. J. (szerk.), *De caelesti hierarchia*. Leiden 1959; **Irodalom:** CORSINI, E., *Il Trattato De divinis nominibus dello Pseudo-Dionigi e i commenti neoplatonici al Parmenide*. Turin 1962; Migne PG 3-4.

Dionüsziosz, Exiguus, („kicsi”, „jelentéktelen” – ahogyan magát nevezte). 470 – 545. Itália - Szkíta származású szerzetes. 500 körül már szerzetben élt, Cassiodorus barátja volt Rómában. Fontos teológiai iratokat fordított görögről latinra (pl. zsinati határozatokat, pápai dekretáliákat stb.). Ő alapozta meg a mai keresztény időszámítást: nem Diocletianus uralkodása idejétől, mint az aktuális uralkodó beiktatási évétől számítani divatba volt, hanem Jézus Krisztus test szerinti születésétől számolta az éveket. Jézus születésének évét ő Róma alapításától („ab urbe condita”) számítva a 754. évre tette, és december 25. és január 1. közötti időszakra becsülte. Bevezette a nikaiai zsinat nyomán a keleti (alexandriai) húsvéti idő meghatározását a nyugati egyházban. Nagy Károly óta terjedt el a „dionüszioszi” időszámítás az egyházban hivatalos időszámításként. **Művei:** *Codex canonum* (görög és latin kánongyűjtemény az apostoli konstitúcióktól a khalkedóni zsinatig); dekretumgyűjtemény Siriciustól (†399) II. Anasztázig (†498); később mindkettőt *Collectio Dionysianaként* jegyezték; Görög zsinati határozatok görög és latin nyelvű gyűjteménye Hormisdas pápáig (523); *Liber de paschate*; MPL 67; *Cassiodor, Institutiones divinarum et saecularum litterarum* I, 23 (MPL 70, 1137 f.).

Dobrowsky, (Daubrawsky de Solnik) József, 1753 Gyarmat – 1829 Brünn/Brno, Csehország - Filozófiai doktor, jezsuita. Gyermekeként Csehországba került, Prágában tanult bölcsészetet. 1772-ben belépett a jezsuita rendbe. 1773-ban, a rend feloszlatása után is folytatta a teológiát, és a keleti nyelveket tanulmányozta. Utazott Svéd- és Oroszországban, Olaszországban, Tirolban és Magyarországon is. Több tudós társaság tagja volt. **Művei:** *Fragmentum Pragense Evangelii S. Marci vulgo autographi*. Pragae 1778; *Ueber die Ergebenheit und Anhänglichkeit der slavischen Völker an das Erzhaus Oesterreich*. Uo. 1791; *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* (a cseh nyelv és irodalom története 1826-ig). Uo. 1818; *Institutiones Linguae Slavicae dialecti veteris*. Uo. 1822; *Cyryll und Methud der Slaven Apostel, historisch-kritischer Versuch*. Uo. 1823.

Dobschütz, Ernst, 1870 Halle – 1934 Halle, Németország - Teológus. 1888–1892 között Lipcse, Halle és Berlin egyetemén tanult, nagy hatással volt rá Martin Kähler és Adolf von Harnack. 1899-től az ÚSz professzora Jénában, 1904-ben Strassburgban, 1910-ben Breslauban, 1913-ban Halleban. Az ősegyház történetével és az ÚSz szövegkritikájával foglalkozott. **Művei:** *Das Kerygma Petri krit. unters.* Leipzig 1893; *Stud. z. Textkritik der Vulgata*. Leipzig 1894; *Christusbilder. Unterss. z. christl. Legende*. Leipzig 1899; *Die urchristl. Gemeinden. Sittengeschichtl. Bilder*. Leipzig 1902 (angolul: London 1904); *Ostern u. Pfingsten. Eine Stud. zu 1. Kor. 15*. Leipzig 1903; *Probleme des apostol. Zeitalters*. Leipzig 1904; *Das apostol. Zeitalter*. Leipzig 1904 (svédül: 1907; franciául: 1909; angolul: 1909; ²1917); *The eschatology of the gospels*. London 1910; *Decretum Gelasianum de libris recipiendis et non recipiendis*. Kritikai feldolgozás. Tübingen 1912; *The influence of the Bible on civilization*. London 1914; *Der Apostel Paulus. I: Seine weltgeschichtl. Bedeutung*. Göttingen 1926; II: *Seine Stellung in der Kunst*. Göttingen 1928; *Vom Auslegen des NT* (3 beszéd). Göttingen 1927; *Das Apostolicum in bibl.-theol. Beleuchtung*. Göttingen 1932; *Die Bibel im Leben der Völker*. Göttingen 1935 (új feldolgozásban: ADAM, A., ³1952). *Bearb. I. u. 2. Thess.* Leipzig ⁷1909; *Einf. in das griech. NT v. Eberhard Nestle*. Göttingen ⁴1923.

Dočkal, Juraj. 1854 Pisarovina – 1899 Zágráb, Horvátország - A biblikus tudományok professzora volt a zágrabi KBF-en. 1898-ban a zágrabi egyetem dékánja, majd rektora, 1895-től 1898-ig az érsekségi árvaház igazgatója. Teológiai tanulmányait Rómában kezdte, majd a bécsi Pazmaneumban fejezte be és 1877-ben pappá szentelték. Varazsdini káplán 1877-től 1878-ig. 1878-tól a klerikusok nevelője, valamint matematika-fizika tanára. 1881-ben doktorált Bécsben teológiai tudományokból. 1891-ben a zágrabi KBF professzorának nevezték ki. Fiatalon, 44 éves korában halt meg. Több munkája jelent meg az akkori katolikus folyóiratokban (Katolički list – Katolikus lap; Hrvatska domovina –Horvát haza;...). Konzervatív apogetikus egzegéta volt. Laplac a világmindenség és a föld keletkezésének elméletét próbálta megcáfolni és a Ter. 1-el igyekezett azt magyarázni. **Művei:** *Geologija i Mojsijev heksameron (Geológia és a mőzesi hexameron)* Zágráb, 1887; *Jedinstvo roda ljudskoga (Az emberi faj egysége)* Zagrab 1897; *Slovnica hebrejskog jezika (Héber szótár)* Zágráb, 1893.

Dodd, Charles Harold, 1884 Wrexham – 1973 Oxford, Anglia - Teológus. 1902–1906 között Oxfordban tanult klasszika-filológiát és régészetet. 1906–07-ben Berlinben Adolf von Harnackot is hallgatta. 1912-ben pappá szentelték a kongregacionalista egyházban, plébános lett Warwickban. 1915-ben Yates-ben előadó lett az Úsz-i szakon Oxfordban. 1930-tól bibliakritika és egzegézis professzor Manchesterben, 1935-ben a teológia professzora Cambridge-ben. 1949-től, nyugdíjba vonulása után is tevékeny teológus és egzegéta. 1950–1961 között ő vezette a „The New English Bible” projektet. Szigorú filológiai, történeti és vallástörténeti szempontokra figyelő egzegézist vezetett be az ÚSZ-be. A LXX és a hermetikus iratok egyik legjobb ismerője volt, a szintetikus módszert követte (vagyis pusztán filológiai alapon sohasem oldott meg egy kérdést, hanem visszahelyezte azt a szöveg egészébe). Alapvetőnek tartotta az ÚSZ kerügmátikus egységét, és kételkedett az irodalomkritikai hipotézisekben – az Úsz-i hagyomány hitelességét vallotta. A jövőendő eszkatológiát fiktív mítosznak tartotta, amellyel a történelem célirányultságát akarták kifejezni. Jézus életét a példázatok keletkezésének kontextusában szemlélte. **Művei:** *The Meaning of Paul for Today.* London 1920; *The Authority of the Bible.* London 1928; *The Framework of the Gospel Narrative.* uo 1932; *The Mind of Paul: A Psychological Approach.* uo 1933; *The Bible and the Greeks.* uo 1935; *The Parables of the Kingdom.* uo 1935 (³1961); *The Apostolic Preaching and its Developments.* uo 1936 (²1944, ⁸1956); *The First Epistle of John and the Fourth Gospel* uo 1937; *History and the Gospel.* uo 1938 (²1964); *The Bible Today.* uo 1946; *The Johannine Epistles.* uo 1946; *Gospel and Law.* uo 1951 (németül: *Das Gesetz der Freiheit. Glaube und Gehorsam nach dem Zeugnis des Neuen Testaments.* Limburg 1960); *According to the Scriptures.* London 1952; *The Interpretation of the Fourth Gospel* London 1953; *The Dialogue Form in the Gospels.* London 1954/55; *Historical Tradition in the Fourth Gospel.* London 1963; *The Founder of Christianity.* London 1970 (németül: *Der Mann, nach dem wir Christen heißen.* Limburg 1975).

Doermann, Ralph W., 1930 Kodaikanal, India. – Tanulmányait a Luth teol. Sem.-ban kezdte és BD 1958-ban, a Duke Egyetemen PhD 1962-ben. Tanított a Tritinty Luth. Chr.-ban 1961-63 között, majd lelkész 1963-68-ig. Prof. a Trinity Luth. Sem.-ban 1978-tól. Őszövetség és Archeológia a szakaterülete. Gézer ásatásainál vett részt 1969-70 között, Tell el-Hessi ásatásánál pedig fotó dokumentációval foglalkozott 1970-71-ben.

Művei: *Archeology and Biblical Interpretation Tell el Hesi in Archeology and Biblical Interpretation* John Konx 1985. *Gord's Hand stretched Out: A Study of the Book of Isaiah* Augsburg 1976.

Dohmen, Christoph 1957- Geilenkirchen /Aachen, Németország - Katolikus pap, Ószövetség kutató. Teológiát, filozófiát, szemita nyelveket és orientalisztikát Bonn és Köln egyetemén tanult 1976-82 között. Teológiai diplomát 1982-ben szerzett. Teológiai doktorátust 1985-ben, Bonnban „Das Bilderverbot. Seine Entstehung und seine Entwicklung im Alten Testament“. Jeruzsálemben (Dormition Abbey) kezdett tanítani 1987-ben 1988-habilitáció és magántanár Bonn-ban. „Schöpfung und Tod. Die Entfaltung theologischer und anthropologischer Konzeptionen in Gen 2/3“. Egyetemi tanár 1990-2000 között az Ószövetségi egzegézis tanszéken Osnabrück-ben. 1993/94 a teológiai kar dékánja a katolikus fakultáson Osnabrück-ben. 1993-2003 között a Katolikus Biblia társulat (Katholischen Bibelwerk) tudományos tanácsadója. 1992-ben Nijmegen (Hollandia) katolikus egyetemére hívják tanítani. 1996-tól „Bibel und Liturgie“ kiadói tanácsának levelező tagja. 1997-től a „Juden und Christen“ dialógus központi bizottságának katolikus tagja. 1997-től zsidó-keresztény kutatócsoport társ alapítója Osnabrück. 2000-től egyetemi tanár Ószövetség tanszéken a katolikus teológiai fakultáson Regensburg-ban. 2000-2005 között tanulmányi dékán Regensburg teológiai fakultásán. 2001-től Pápai Biblikus bizottság tagja. 2003-tól a zsidó-keresztény társaság vezetője Regensburg. Vendég professzor 2004/05 (Joseph Gregory McCarthy Professor) Pontificio Istituto Biblico Róma. 2005/07-től Dékán Regensburg katolikus teológiai fakultásán. **Művei:** *Das Bilderverbot. Seine Entstehung und seine Entwicklung in Alten Testament* (NNN62) Frankfurt 1985. *Schöpfung und Tod. Die Entfaltung theologischer und anthropologischer Konzeptionen in Gen 2/3* (SBB 17) Stuttgart 1988. *Biblischer Kanon – warum und wozu? Eine Kanontheologie* (QD 137) Freiburg 1992. *Hermeneutik der Jüdischen Bibel und des Alten Testaments* (STh 1,2) Stuttgart 1996. *Die Bibel und ihre Auslegung (Beck'sche reihe Band 2099)*, München 1998. *Orte der Bibel. Geschichten, Entdeckungen, Deutungen*, Stuttgart 1998. *Exodus 19-40* (Herders Theologischer Kommentar zum Alten Testament), Freiburg 2004. *Das Buch der Bücher. Die Bibel – Eine Einführung* (T. Hieke.) Regensburg 2005.

Döllinger, Johann Joseph Ignáz, 1799 Bamberg – 1890 München, Németország - Korának legjelentősebb katolikus teológusa és egyháztörténésze, a csatlakozhatatlanság dogmájának legvehemensebb ellenzője. Würzburgban, majd 1803-ban a bambergi egyetemen egyháztörténelmet tanult. 1816-ban filológiát és természettudományokat hallgatott. 1817–20 között teológiát tanult. 1820-ban a bambergi líceumban felvették a szemináriumba, 1822-ben pappá szentelték, káplán lett Markt Scheinfeldben. 1823-tól az egyháztörténet és egyházjog professzora az aschaffenburgi líceumban, 1826–27-ben a müncheni egyetem dogmatikaprofesszora és ÚSz-i egzegézis tanára. Együttműködött Joseph von Görresszel tudományos területen, de újságíróként és parlamenti körökben is tevékeny volt, mint a német katolikus irányzat előharcosa. Katonai lelkészként elérte, hogy a katonák az oltáriszentséget térdelve vegyék magukhoz (ez a gesztus a protestánsokkal szemben a nagyobb katolikus eukarisztia-tisztelet külső megnyilvánulása volt). 1839-től kanonok, 1847-től Szt. Cajetán apátja. 1849-ben „visszaadta”

professzorságát. 1818–1849 között a frankfurti parlament tagjaként az egyház szabadságáért és autonómiájáért küzdött, 1848-ban fellépett a würzburgi püspöki gyűlés ellen, 1849-ben a Rómához hű egyházat támogatta, 1850-ben Regensburgban és Linzben fejtette ki elképzeléseit a nemzeti egyházzól. Ötvenéves működése közben egyre inkább ultramontanista irányba tolódott, a jezsuiták támogattak. 1861-ben az egyházi állam szükségessége és a pápa szuverenitása mellett érvelt. 1863-ban hangzott el híres beszéde, *Die Vergangenheit und Gegenwart der katholischen Theologie* a katolikus teológia múltjáról és jelenéről, a katolikus tudósok konferenciáján. Ebben a skolasztika csúcsának nevezte Aquinói Tamás filozófiáját, és sikraszállt az újskolasztika mellett. 1854-ben támadta az *Ineffabilis Deus* bullát, amely a szeplőtelen fogantatást, mint dogmát hirdette meg, valamint Mária szüzességének védelmében 80 vallási, politikai, tudományos és tévedést ítélt el. Név nélkül támadta az ultranacionalizmust, és 1869-ben az *Augsburger Allgemeinen Zeitung*ban a pápát és az I. vatikáni zsinatot is. Támadta a pápai csalatkozhatatlanság dogmáját is, ezért 1871-ben Gregor von Scherr érsek kiközösítette. Lelekipásztori ténykedését felfüggesztette, viszont tanítását folytatta az egyetemen, 1871–1873 között rektor lett. 1874/1875-ben Bonnban eredmény nélkül dolgozott az egyházak újraegyesítésén. **Művei:** *Die Eucharistie in den ersten 3 Jhh.* München 1826; *Gesch. der christl. Kirche* I/1. München 1833; I/2, 1835; *Lehrb. der KG* I. uo 1836; II, 1838 (²1843); *Die Ref., ihre innere Entwicklung u. ihre Wirkungen im Umfange des luth. Bekenntnisses.* 3 kötet. uo 1846–48 (I. ²1852); *Luther, eine Skizze.* uo 1851 (²1890); *Hippolytus u. Kallistus oder die röm. Kirche in der ersten Hälfte des 3. Jh.s.* uo 1853; *Heidentum u. Judentum, Vorhalle z. Gesch. des Christentums.* München 1857; *Christentum u. Kirche in der Zeit der Grundlegung.* uo 1860 (²1868); 1869 (²1892: *Das Papsttum*); *Röm. Briefe v. Konzil.* München 1870; *Vortr. über die Wiedervereinigung der christl. Kirchen.* Angolul: London 1872, németül: 1888; *Ungedr. Berr. u. Tagebücher z. Gesch. des Konzils v. Trient,* 2 kötet. München 1876; *Die Selbstbiogr. des Kard. Bellarmin* (REUSCHL, F. H.-val együtt).1 München 887; *Briefe u. Erkl. über die Vatikan. Dekrete 1869-87.* uo 1890 (Darmstadt 1968); *Btrr. z. Sektengesch. des MA,* 2 kötet. München 1890; REUSCHL, F. H. (szerk.), *Kleinere Schrr.* München 1890.; levelezése 1820–90, CONZEMIUS, V. feldolgozásában, I, 1963; II, 1965; III, 1971.

Dominici, János, ? – 1419 Buda, Magyarország - Raguzai érsek. Saját vallomása szerint sohasem volt tanára, hanem minden tudományt magától tanult meg. **Művei** kéziratban maradtak: *Comentarius in Mathaeum és Epistola ad Romanos.*

Domján, János 1905 Miskolc– 1983 Dunavarsány, Magyarország - Református lelkész, aki iskoláit Miskolcon végezte 1924-ben, teológiát Budapesten (1924-1928), Berlinben (1926-1927), Edinburghban (1928-1929) és Párizsban (1934-1935) tanult. A budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karán 1932-ben doktorátust szerzett. 1929-től, Budapesten több helyen segédlelkész. 1933-ban Pápán a teológia magántanára lett. 1938-tól Budapest Külső Józsefváros lelekipásztora volt. 1983. júl. 1-jével nyugalomba vonult, ezt megelőzően hosszabb ideig helyettesítő szolgálatot végzett Caracasban. Több nemzetközi szociális konferencián vett részt. Számos tanulmánya, cikke, egyháztársadalmi és szociológiai írása jelent meg különböző folyóiratokban. Írt énekeket is. – **Művei:** *A deuteronomium kultuszi törvényei* Bp., 1932. *Mózes Pápa,* 1934. *Isten*

hőse Japánban. Kagawa Toyohiko élete és munkája Bp., 1935. *A próféták lelke*, Debrecen, 1937. *A magyar református presbiter* Bp., 1941. *A „Könyvek könyve”* Bp., 1944. *Isten szántóföldjén* Bp., 1949. *A magyar Biblia évszázadai* Bp 1982. Fordította: Bright, John, *Izrael története*. Ford. Domján János. Bp., Református Zsinati Iroda, 1977, 3. kiadás: Budapest, 1983.

Donald, About Senior, 1939 ? - C.P. - Philadelphia, USA, PA.- Passzionista szerzetes. 1960-ban, Chicago-ban kezdett teológiát tanulni, papszentelése 1967-ben, majd folytatta a Saint Meinrad School of Theology-ban, ahol litenciátust szerzett (S.T.L.), Louvain katolikus egyetemén szerzett doktorátust (S.T.D.) Tanul a Hebrew Union College Cincinnati-ban és a Harvard egyetemen. 1972-től az Újszövetség proesszora a Catholic Theological Union Chicago-ban. Ő alakította meg az izraeli tanulmányok ösztöndíját. 1980-87 és 1987 -1995 között a CTU elnöke. Kutatási területe az Újszövetség, különös tekintettel az evangéliumokra, a keresztyény misszió és az ősegyház története, valamint a történeti Jézus-kérdés. Kiadója a The Bible Today periodikána és a 22 kötetes New Testament Message sorozatnak. Tagja a Catholic Biblical Association of America és konzulta a Presbyteralis egyház zsinatának Chicago-ban. **Művei:** *Biblical and Theological Reflections on the Challenge of Peace* Chicago 1984. *Collegetville Pastoral Dictionary of Biblical Theology* Chicago 1984. *Economic Justice: The Ctu Commentary on the Bishops Letter on the Economy* Oregon 1984. *First and Second Peter* Spring Arbor Distributors, 1980. *Gospel of Matthew* Abingdon 1997. *Matthew: A Gospel for the Church* Franciscan Pr – 1976. *Passion of Jesus in the Gospel of John* Glazier Books 1991.

Donaldson, Terence L., 1948 Iroquois Falls, Kanada, ON. – Tanulmányait a Toronto Egyetemen kezdte és BS végzettséget 1970-ben szerzett. A Wycliffe College.-ban szerezte diplomáit MRE 1977-ben, ThM 1979-ben, ThD 1982-ben. Tanított az Institut for Christan Studies Kanada 1982 Lector Emmanuel College Kanada 1982- Egyetemen tanított 1982-től az Újszövetség professzora. **Művei:** *Jesus on the Mountain: A Study in Matthean Theology* JSOT 1985.

Dordmeyer, Detlev 1942 Leoben, Ausztria – Tanulmányait Münsterben kezdte, ahol teológiai licenciátust szerzett 1968-ban, ThD 1972-ben, habilitáció 1972-ben. Tanított Münster katolikus teológiai fakultásán 1980-tól. Az Újszövetség professzora. **Művei:** *Interactional Bible Interpretation* 33 (1990) *Evangelien als Litterarischen und theologische Gattung* 1989. *Der Sin des Leidens Jesu: Historisch-kritische und textpragmatische Analysen zur markuspassion* SNS 96 (1979)

Dothan, Moshe 1919 Krakko, Lengyelország – Tanulmányait Jeruzsálemben a Héber Egyetem végezte, ahol MA 1950-ben, PhD 1959-ben. Dolgozott Jeruzsálem bibliai régisége múzeumában. 1950-53-ban Haifában ásátásokon vett részt. Tanított Haifa Egyetemen 1972-89 között. Az archeológia professzora és az antik hajózási szokásokat vizsgálta. Ásátásokon vesz részt Tiberiasban, 1961-63-ban, Ashod, 1962-72-ben, Tell Akko 1973-88-ban. Archeológia a szakterülete. **Művei:** *People of the Sea: The Search for the Philistines* MacMillan 1992. *Hammat Tiberias* IES/U Haifa 1983. *Ashdod II-III The Seond and Third Season of Excavations* Atigot Eng. Ser. 9-10.

Drach, Paul August, 1821? – 1895?. Franciaország - A Notre Dame-ban volt kanonok. **Művei:** *La Sainte Bible*. Paris 1869), kommentárok a páli levelekhez (1871), a katolikus levelekhez (1873) és a Jelenések könyvéhez (1879)

Drach, David Paul, 1791 Strasburg? – 1865 Róma?. Itália - Zsidó konvertita. Rómában a Propaganda Fidei könyvtárosaként dolgozott, a zsidó-keresztény hagyomány kiváló szakértője volt. 1823-ban katolizált és keresztény biblia-tanulmányokat folytatott. Védte a LXX tekintélyét a TM-mel szemben. 1827–1833 között héber Bibliát adott ki – Velencei Biblia. 1848-ban előkészítette a Gesenius által Párizsban kiadott *Catholicum Lexicon hebr. Et chald.*-t, Rengeteg bibliai és hitvitázó iratot készített, a zsidók megtérítésében igen aktív volt. **Önéletrajza:** *De l'harmonie etre l'Église et la Synagoge* 2 kötet. Paris 1825–1828.

Draconites, Johannes, 1494 Karlstadt – 1566 Wittenberg, Németország - Evangélikus teológus. Erfurtban tanult és a humanista kör tagjaként került kapcsolatba Lutherrel és tanításával 1521-ben, 1522-ben plébános Wittenbergben, 1526-ban Waltershausban Gotha mellett. 1528-ban visszavonult tudományos munkát végezni Eisenachban. 1534-ben lett professzor Marburgban, 1551-ben Rostockban, 1556-tól vezette a Pomesanen püskökséget Élete utolsó éveiben Wittenbergben dolgozott. A *Biblia pentala* 1563-65 egyetlen kiadást ért meg, és csak részben nyomtatták ki. **Művei:** *Carminum liber Lubeca* : Balhornus, 1549. *Commentarius In Psalterium: & Psalmorum usus: Cum Indice Marprvgi: in officina Christiani Egenolphi, 1540. Iesaias Propheta: cum translationibus fontis Ebraici: Chaldaica, Graeca, Latina, Germanica, ac explicatione grammatica: linguae et prophetiae, ac indice Regni Christi Lipsiae: Iohannes Rhamba excudebat, 1563. . Zacharias Propheta: cum translationibus fontis Ebraici: Chaldaica, Graeca, Latina, Germana, ac explicatione prophetiae, et indice Regni Christi Vitebergae: excudebat Ioannes Crato, 1565. Georg Theodor Strobel: D. Johann Draconites nach seinem Leben und nach seinen Schriften Nürnberg; Altdorf. : Monath u. Kußler, 1793*

Driver, Samuel Rolles. 1846 Southampton – 1914 Oxford, Anglia - Angol teológus és héber nyelvész, queker. Az ószövetség szövegkritikájának szentelte életét. Ő volt az apja Sir Godfrey Rolles Driver-nek, aki szintén kitűnő bibliakutató. Tanulmányait Winchester és New College-ban kezdte Oxford-ban és óriási karriert futott be, mint a legjobb klasszikafilológus 1869-ben. Ezért elnyerte Pusey és Ellerton ösztöndíjat 1866-ban valamint Kennicott ösztöndíjat is 1870-ben (mindkettőt a héber kutatásokért), és Houghton Szír díjat 1872-ben. 1870-1875 között előbb a New College diákja, majd pedig tutora, 1883-tól a héber nyelv és kánon professzora Christ Church-ben. Az Ószövetség angol szövegét felülvizsgáló bizottság tagja (Committee of the Revised Version (1876-1884) és Southwell püspökség vizsgáztatója (1884-1904); az irodalom díszdoktora címet kapta meg Dublin-ban (1892), a teológia díszdoktora Glasgow-ban (1901), az irodalom díszdoktora Cambridge-be (1905); a British Academy választott tagja 1902-ben. **Művei:** *Joel and Amos* (1897). *Deuteronomy* (1902). *Daniel* (1901). *Genesis* (1909). *The Minor Prophets, Nahum to Malachi* (1905). *Job* (1905). *Jeremiah* (1906). *Leviticus* (1894 héber szöveg, 1898 fordítás és jegyzetek). *Samuel* (Héber szöveg, 1890). *Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew* (1892). *Isaiah, his Life and Times* (1893). *Introd. to the Literature*

of the Old Test. (1897, ed. 1909).. *The Parallel Psalter* (1904). *Heb. and Eng. Lexicon of the O. T.* (in collaboration, 1906). *Modern Research as illustrating the Bible* (1909).

Drower, Ethel Stephana, Lady, 1879 – 1972. USA - A navarrai egyetem tanára, az Irán-Irak-i mandeus szekta szakértője. **Művei:** *Mandaeans of Iraq and Iran*, Leiden, 1962. *The Mandaeans of Iraq and Iran: Their Cults, Customs, Magic Legends, and Folklore* Piscataway, New York 2004. *Being some Account of Votaries of a Secret Cult and their Sanctuaries*, London 1941. *Water into Wine: a study of ritual idiom in the Middle East*, London 1956.

Du Toit, Adries B., 1931 Boshof Oranges, Pretoria – Tanulmányait a Free State, Pretoria Egyetem kezdte, ahol BA 1951-ben, BD 1954-ben, MA görög nyelvből 1962-ben. Teológiai doktorátusát Bazelban 1959-ben. A Holland Reformált Egyház tagja. A Pretoria Egyetemen tanított 1970-től. Az Újszövetségi tanszék vezetője 1984-87-ben, a teológiai fakultás dékánja New Jersey-ben. Kiadja a *Neotestamentica* c. lapot 1965-80. **Művei:** *Guide to the New Testament 1-46*. Orion 1979.

Dude, Bonaventure 1924 Rijeka – 2007 Zágráb. Horvátország – Költő, bibliafordító, szónok és lelkivezető. Általános iskoláit Krk szigeten végezte. A polgári iskolát Szusákon fejezte be, majd 1933–44 között a varazsdini ferences gimnáziumban tanult. 1941–1942-ben letöltötte a noviciátus éveit az ivanityi kolostorban, majd teológiai tanulmányokat folytatott Zágrábban. 1950-ben pappá szentelték. 1952-ben megszerezte licenciátusát. További tanulmányait Rómában folytatta az Antonianumon, 1955-ben teológiai doktorátust szerzett. Bibliikumot hallgatott és újabb licenciátust szerzett belőle. 1957–1993 között a zágrábi teológiai fakultáson bibliai és teológiai tárgyakat tanított, a samobori, rijekai és trsati ferences tanintézetben is oktatott. Ápolta az egyetemek közti kapcsolatot és találkozni lehetett vele Ljubljana, Dijakovár és más katolikus tanintézetekben is. A zágrábi egyetem emeritált professzora volt. 2007-ben bekövetkezett haláláig felkérésre tanított bármelyik hitudományi karon. A horvát Szent Cirill és Metód provincia tagja. Számos katolikus folyóirat alapító és szerkesztőségi tagja. Munkásságának jelentős részét a bibliafordítások teszik ki. **Művei:** *Jézus Krisztus mint Megváltó élete és tanítása a négy evangélista szavaival. A szent szöveget görögből fordította és a kiadást megszervezte...*, 1962 Zágráb. *Fiatalok képes bibliája: Zágráb 1968, eddig 17 kiadást ért meg a Zágrábi érsekség gondozásában .Biblia – Zágráb 1968. Eddig 17 kiadása volt. Újszövetség fordítás Horvát nyelvre görögből Jerko Fućak közreműködésével, Zágráb 1972. 17 kiadást ért meg. Újszövetségi bevezetés, Zágráb 1992.*

Dugasndžić, Ivan OFM. 1943 Krehin Grac, Horvátország - Ferences a hercegovinai provincia tagja. Általános iskola (Čitluk, 1950-1958), klasszikus gimnázium (Zadar és Dubrovnik, 1958-1962), filozófiai tanulmányok a ferences teológián (Szarajevó, 1965-1967), teológiai tanulmányok «Philosophisch-theologische Hochschule» (Königstein, Németország, 1967.-1970), poszt graduális tanulmányok «Julius-Maximilians Universität» (Würzburg, 1972.-1976.). A teológiai tudományok diplomája (Königstein, 1970), teológiai tudományok doktorátusa, Bibliikum (Würzburg, 1977). 1991-ben a zágrábi teológiai egyetemen az Újszövetségi szentírás tanszékének aszisztense. Az

1991/92 tanévben biblikus teológiát ad elő, valamint általános bevezetőt a Szentírásba, Újszövetségi egzegézist és biblikus teológiát tanít. 1992/93-as tanévben átveszi az egzegézist a szinoptikus evangéliumokról. 1997-ben egyetemi docens, 2000-tól az újszövetség tanszékvezetője, rendkívüli tanár. 2000-2003 között tanulmányi dékán helyettes. 1991/92 tanévtől egyetemi megbízott a diplomálási tanulmányi osztályon. 2004-től az Újszövetségi tanszék elnöke a KBF-en. **Művei:** Das "Ja" Gottes in Christus. Eine Studie zur Bedeutung des Alten Testaments für das Christusverständnis des Paulus (FzB 26), Echter Verlag Würzburg, 1977.; Nova pravednost. Poruka Isusova Govora na gori (Mt 5-7), (Új igazságosság. Jézus hegyi beszédének üzenete.) KS Zagreb – Naša ognjišta Tomislavgrad, 1991.; Kruh živi. Euharistija u životu Crkve (Teološke meditacije 1), (Élő kenyér. Az Eucharistia az Egyház életében) Zagreb, 1996.; Život iz riječi. Kroz vremena Crkvene godine (Teološka meditacija 2) (Élet a szavakból. Évközi idő) Teovizija Zagreb, 1996.; Bog – sve u svemu. Odnos Krista i Boga u Pavlovoj teologiji (Egzegetsko-teološka studija o strukturi teologije apostola Pavla (Teološki radovi 27), (Isten - minden mindenben. Krisztus és Isten kapcsolata Pál teológiájában. - egzegetikai-teológiai tanulmányok Pál apostol teológiájának szerkezetéről) KS Zagreb, 1996.; Kako su nastala evanđelja? Egzegetsko-teološki uvod i tumačenje izabranih poglavlja, (Hogyan keletkezett az evangélium? Egzegetikai-teológiai bevezetés és magyarázat egyes fejezetekhez.) KS Zagreb 1999.; Isus. Vječno pitanje i jedini odgovor, (Jézus. Örök kérdés és egyetlen felelet.) Televizija Zagreb 2000.; Pavao. Sluga i apostol Isusa Krista (Pál. Jézus Krisztus szolgája és apostola.), KS Zagreb 2002.; Snaga s izvora. Izabrane teme Novoga zavjeta (Erő a forrásból. Kiválasztott témák az újszövetségből.) KS Zagreb, 2003.; Biblijska teologija Novoga zavjeta, (Az újszövetség biblikus teológiája) KS Zagreb 2004.

Duhm, Bernhard, 1847 Bingum – 1928 Bazel, Svájc - Teológus. A gimnáziumot Aurichban és Göttingenben végezte. 1873-ban, licenciátusa megszerzése után tanár, 1877-től professzor volt a göttingeni egyetemen. Tanított Baselben a teológiai fakultáson. Barátja volt Julius Wellhausennek, és a vallástörténeti iskola védelmezője. Kutatási területe az ÓSz-i költői és prófétai könyvek voltak. A prófécia fejlődéstörténetét is kutatta. Kommentárjaiban nagy szerepet szánt a szövegkritikának és a héber metrikának. **Művei:** Kommentár: *Jes*, Freiburg 1892 (⁵1967); *Hi (Jób)*, Freiburg 1896; *Pss (Zsolt) Freiburg*, 1898 (1922²); *Jer*, Freiburg 1901; *Hab*, Freiburg 1906; Verses formában átírva: *Hi*, 1897; *Pss*, 1899; *Jer*, Freiburg 1903; a tizenkét próféta, 1910; *Die Theol. der Propheten als Grdl. f. die innere Entwicklungsgesch. der israelit. Rel.* Tübingen 1875; *Ziel u. Methode der theol. Wiss.* Basel 1889; *Kosmologie u. Rel.* Basel 1892; *Das Geheimnis in der Rel.* Tübingen 1896 (²1927); *Entstehung des AT.* Freiburg 1897 (²1909); *Die Gottgeweihten in den at. Rel.* Göttingen 1905; *Das kommende Reich Gottes* (előadás). Tübingen 1910; *Israels Propheten.* Tübingen 1916 (²1922); *Anm. zu den 12 Propheten*, in: ZAW 31, 1911, 1–. 81–. 161–. (különnyomatként 1911).

Dukesz, Lipót, 1810 Pozsony – 1891 Bécs, Ausztria - Hebraista, rabbi. Közép-Európa könyvtáraiból kereste a héber kéziratokat, szakszerűen feldolgozta és kommentálta azokat. A Löw Lipót szerkesztette *Ben Chanajában* sokat írt. **Művei:** *Raschi über den Pentateuch in deutscher Übersetzungen.* Wien 1838; *Moses ben Esra.* Wien 1839; *Die*

Sprache der Mischna. Wien 1846; *Die älteste hebräischen Exegeten, Grammatiker und Lexicographen*. Wien 1844.

Duling, Dennis C., 1938 Coshocton, USA, OH. - Tanulmányait a McCormick Theol. Sem.-ban kezdte, ahol BD 1963-ban, a Chicago Egyetemen MA 1967-ben, PhD 1970-ben. Tanított a Detroit Egyetemen 1969-72 között. Boston Egyetemén a vallástudományok professzora 1272-76 között, az Ohio North Egyetemen a teológia professzora 1976-78-ban, a Canisius College professzora 1978-tól. A Vallástudományok professzora, szakterülete az Újszövetség, apokrifok és post-biblikus tudományok. **Művei:** *The New Testament: An Introduction* Harcourt Brace Jovanovich, 1972. *The Testament of Solomon* Minnesota: Retrospect and Prospect JSP 2 1988. *Jesus Christ Trough History*. Harcourt, Brace Jovanovich, 1978.

Dumais, Marcel ?? Drummondville Kanada ?? - Tanulmányait Rómában a Szent Tamás Egyetemen kezdte és LPh 1959-ben, LTh 1963-ban, Biblikus Intézet Róma LSS 1966-ban. Az Istitute Catholic Párizsban szerzett teológiai doktorátust 1964-ben. Tanított az Ottawa Egyetemen 1963-64-ben, a St. Paul Egyetemen (Ottawa) 1968-tól az Újszövetség professzora. **Művei:** *Communauté et Misson: Une lecture des Actes des Apotres pour Aujourd'hui* Desclée 1992. *Homilies sur l' Ecriture a l'époque apostolique* Desclée 1989. *L'actualisation du Nouveau Testament: De la rélfexion a la pratique* Cerd 1982.

Dunn, James Douglas Grant, 1939 Birmingham, Skócia - Protestáns professzor. 1948–1957 között a Hutchesons'Boys elemi iskolában, majd Glasgow-ban emelt szintű gimnáziumban angolt, görögöt és latin tanult, de matematikából érettségizett. 1957-ben gazdaságból és statisztikából diplomázott a Glasgow Egyetemen. 1961–1964 között ÚSz és Ósz specializációval tanult a Trinity College-ban, a Glasgow Egyetem. 1968-ban PhD diplomát szerzett Cambridge-ben, a Szentlélek-keresztység témában. 1967/1968-ban beosztott lelkészként dolgozott a knightswoodi St. David's Church of Scotlandban. Egyetemi lelkész volt Edinburgh-ban. 1970–1979 között előadó az University of Nottingham ÚSz-tanszéken. 1979–1982 között az University of Nottinghamban. 1982–1990 között professzor az University of Durhamban. 1984–1986-ban a teológiai fakultás vezetője. 1990–2003 között nyilvános rendes tanár, University of Durham. 1992-től 1996-ig a durham egyetem teológiai kutatási csoportjának elnöke, 1996–1999 között a teológiai fakultás elnöke. 1999–2001 között a Sir Derman Christopherson alapítvány vezetője a Durham Egyetemén. 2003 óta nyugdíjas professzor. **Művei:** *Baptism in the Holy Spirit (Studies in Biblical Theology, Second Series 15, London 1970); Jesus and the Spirit: a study of the religious and charismatic experience of Jesus and the first Christians as reflected in the New Testament*. London 1975, Grand Rapids 1997; *Unity and Diversity in the New Testament: an Inquiry into the Character of Earliest Christianity* London– Philadelphia 1977; *Christology in the Making: an Inquiry into the Origins of the Doctrine of the Incarnation*. London 1980; *Testing the Foundations: Current Trends in New Testament Study*. Durham 1984; *The Evidence for Jesus: The Impact of Scholarship on our Understanding of How Christianity Began*. London–Philadelphia 1985; *Dutch, Hoe het Christendom begon*. Ten Have–Baarn 1987; *Shinakugaku no Altarashii Shiten*. Sugu Shoboh (Japán) 1986; *The Kingdom of God and*

North-East England (MCDONALD, J. I. – SEDGEWICK, P. – SUGGATE, A. M. társszerzőjeként) London 1986; *The Living Word* London–Philadelphia 1987; *New Testament Theology in Dialogue*. London; Philadelphia 1987; *Word Biblical Commentary*, Vol. 38.; *Romans*. 2 kötet. Dallas 1988; *Jesus, Paul and the Law: Studies in Mark and Galatians*. London, Louisville 1990; *The Partings of the Ways between Christianity and Judaism and their Significance for the Character of Christianity* London–Philadelphia 1991; *Jesus' Call to Discipleship. Understanding Jesus Today*. Cambridge 1992; *Jews and Christians. The Parting of the Ways AD 70 to 135*. Tübingen 1992, Grand Rapids 1999; *To Commemorate the Life and Work of Bishop J. B. Lightfoot (1828-89)*. Durham 1992; *A Commentary on the Epistle to the Galatians (Black's New Testament Commentaries)* London 1993; *The Theology of Paul's Letter to the Galatians*. Cambridge 1993; *Christian Liberty. A New Testament Perspective, The Didsbury Lectures 1991*. Carlisle 1993, Grand Rapids 1994; *The Justice of God. A Fresh Look at the old doctrine of Justification by Faith*. Carlisle 1993, Grand Rapids 1994; *Paul for Today*. London 1993; *New Testament Guides: 1 Corinthians*. Sheffield 1995; *Epistles to the Colossians and to Philemon*. Grand Rapids–Carlisle 1996; *The Acts of the Apostles*. London–Valley Forge 1996; *Editor of Paul and the Mosaic Law: The Third Durham-Tübingen Research Symposium on Earliest Christianity and Judaism* (WUNT 89) Tübingen 1996; *The Theology of Paul the Apostle*. Grand Rapids–Edinburgh 1998; *Christianity in the Making. 1: Jesus Remembered*. Grand Rapids 2003; *General Editor, Eerdmans Commentary on the Bible*. Grand Rapids 2003; *A New Perspective on Jesus: What the Quest for the Historical Jesus Missed*. Grand Rapids 2005.

Duns Scotus, Johannes OFM, 1265 v. 1266 Maxton (Skócia) – 1308 Köln. Skócia/Németország - Skolasztikus filozófus és teológus. 15 évesen belépett a newcastle-i ferencesekhez, Oxfordban tanult. 1291-ben pappá szentelték. 1293–1296 között teológiát hallgatott Párizsban és Oxfordban. 1297–1301 között Cambridge-ben és Oxfordban, 1302/1303-ban Párizsban tanult. 1305-ben doktorált, 1307-ben a rend generálisa lett Kölnben. Ő volt az, aki éles kritikája miatt a „Doctor subtilis” nevet kapta, „az egész középkornak a legélesebb elméje volt” (Überweg), „a fejlett skolasztikának a legnagyobb egyénisége” (Grabmann). Iskolájában az akaratnak és az észnek igen nagy szerepet szánt Isten és ember kapcsolatában, teológiája gyakorlatilag krisztológia, vallotta Mária bűnnélküliségét (ezért nevezték „Doctor marianusnak” is). Metafizikájában viszont Aquinói Tamással ellentétben az individualizációs elvet vallotta. Fő műve az *Opus Oxoniense* vagy *Ordinatio* (Petrus Lombardus szentenciáinak kommentárja.). **Művei:** WADDING, L. és mások (szerk.), *Opera omnia*. 12 kötet. Lyon 1639; VIVÈS (szerk.), *Opera omnia*. 26 kötet. Paris 1891–1895; *Opera omnia... studio et cura Commissionis Scotisticae ad fidem codicum edita*, praeside P. Carolo Balic, Rom 1950–; ROCHE, E. (ford., szerk.), *De Primo Principio...*, New York–London 1949; WOLTER, A. (ford., szerk.), *D. S.: philosophical writings*. London 1962.; KLUXEN, W. (ford., szerk.), *Abh. über das erste Prinzip. Tractatus de primo principio* (latinul és németül). Darmstadt 1974.

Dionysius, Alexandriai „a nagy” ? – 264 vagy 65. Alexandria püspöke, Egyiptom. - Az alexandriai katekéta-iskola vezető egyénisége. 247–248-ban püspök, 249–251 között a Decius-féle keresztényüldözés idején elmenekült, 253–260 között, Valerianus császár

idején Líbiában Mareotisra száműzték. 260-ban Gallienus császár visszaengedte Alexandriába. Órigenész legjelentősebb tanítványa volt és az alexandriai iskola jelentős vezetője. Sikeresen küzdött a kiliazmus ellen, pontosabban arsinoë-i Neposz püspök ellen, aki tagadta a Jelenések könyve és a János-evangélium apostoli szerzőségét. Küzdött a novatiánusok ellen, kezdeményezte a „lapsik” (aki gyengék voltak a Decius-üldözés idején) újra-felvételét az egyházban. Szigorította a bűnbánati szertartást, ezzel kísérelve meg a skizma visszaszorítását, sőt Novatianust is megtérésre szólította fel. Az eretnek-keresztelési vitában – mely I. István és a római Cipriánus között tört ki – közvetített. A szabelliánusok vitájába is belekeveredett, akik tagadták a „Logosz” örökkévalóságát és hangsúlyozták teremtettségét. 262-ben az egyiptomi klerikusok Rómába küldték, hogy zsinat ítéljen fölötte. A zsinat elítélte a szabellianizmust és a szubordinációs logosz-tant, Dionysius pedig igazolta. **Művei:** *Peré phüszeosz* (az epikureusok atomizmusa ellen); *Peré epaggelion* (Neposz kiliasztikus tanítása és János apostol Apokalipszis-szerzősége ellen); *Elegkosz kaé apología* (védekező irat Római Dionysius ellen); levelek; MPG 10, 1237–1344. 1577–1602; LETT FELTOE, Ch. (szerk.), *The letters and other remains of D. of A.* Cambridge 1904.; uő. (szerk.), *Letters and Treatises.* London 1918.

Dürer, Albrecht, 1471 Nürnberg – 1528 Nürnberg, Németország - Festő, réz- és fametsző. Apja a magyarországi Ajtóson (Gyula mellett) született. Magyarországon, Hollandiában, majd Nürnbergben élt. Aranyművesnél kezdett dolgozni, mellette foglalkozott festéssel. 1486-ban Nürnbergben Michael Wolgemut festőnél tanult, itt ismerkedett meg a fametszéssel is. 1490-ben vándorútra indult, 1492–94-ben Bazelben, majd Strassburgban dolgozott nyomdászoknál grafikusként és könyvillusztrátorként. 1494-ben Innsbruckba és Velencébe utazott, nagy hatással volt rá az olasz korrenewansz. 1498-ban elkészítette a *Jelenések könyvének* illusztrációit, 15 nagy táblát. Szoros kapcsolatba került a nürnbergi humanistákkal, különösen Willibald Pirckheimerrel. 1505-ben Velencében dolgozott. 1504-ben elkészítette a „kis Passiót” és a *Jelenések könyve* tábláinak felújítását, 1511-ben a „nagy Passiót”. 1519-ben nagy utat tett meg Hollandiában. 1520–21-ben a négy apostol portréját festette meg. Szeretett volna egy sorozatot festeni a kiemelkedő keresztényekről – e sorozatban Luther is szerepelt volna –, de ezt már nem tudta elkészíteni. 1525-ben találkozott és szoros barátságot kötött Philipp Melanchthonnal. ~ a század legjelentősebb művészet-teoretikusa is volt. **Művei:** *A négy apostol: János és Péter; Márk u. Pál,* 1526 (München, Alte Pinakothek); *Önarckép,* 1500 (uo.); *Paumgartner-oltár. Középtábla: Krisztus születése; bal szárny belül: Szent György; jobb szárny belül: Szent Eustachius,* 1503 körül (?) (uo.); *Lucretia,* 1518 (uo.); *Miksa császár imádságoskönyvének szélrajzai,* 1515 (uo. és Bayer. Staatsbibl.); hét szegélykép a *Mária hét fájdalmához: Krisztus körülmetélése; Menekülés Egyiptomba; A tizenkét éves Jézus a templomban; Kereszthordozás; Keresztrefeszítés; Golgota; Krisztus siratása,* 1495 körül (Drezda, Galéria); **Irodalom:** *A. D.-Ausst. im German. Nat.mus.* Nürnberg 1928; Staatl. Museen zu Berlin. Kaiser Friedrich-Museum u. Dt. Museum. Gemälde, Berlin 1931; Kunsthist. Museum Wien. Kat. der Gemäldegalerie II, Wien 1958; Meister um A. D., Nürnberg 1961; Alte Pinakothek München. Altdt. Malerei, München 1963; *D. u. seine Zeit,* Berlin 1964; *A. D. Ausst. im German. Nat.mus.,* Nürnberg 1971; *Dt. Kunst der D.-Zeit.* Ausst. der Staatl. Kunstsmlg.en Dresden, Dresden 1971; *Die D.zeichnungen der Albertina,* Wien 1971.

Dürr, Lorenz, 1886 Oberschwarzach – 1934 Regensburg, Németország - 1925-ben, tanulmányai után Baraunschweigben lett az ÓSz-i egzegézis professzora, majd 1933-ban Freisingben, 1937-ben Regensburgban. Fő kutatási területe: a Kelet és az ÓSz világa.
Művei: *Die Stellung des Propheten Ezechiel in der israelitis-jüdische Apokalypik* Mű 1923; *Ursprung und Ausbau der Israelitisch-jüdische Heilandserwartung*. Branunschweig 1925. stb.